

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАҲБАР КАДРЛАРИНИ ҚАЙТА
ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ ТАШКИЛ
ЭТИШБОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ АРХИТЕКТУРА ҚУРИЛИШ ИНСТИТУТИ
ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

**“АВТОМОБИЛЬ ЙЎЛЛАРИ ВА АЭРОДРОМЛАР”
ЙЎНАЛИШИ**

**“ЛОЙИҲАЛАШ ВА ҚУРИЛИШ ФАНЛАРИНИ
ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ХОРИЖИЙ
ТАЖРИБАЛАР”
модули бўйича
Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А**

Тошкент - 2017

Мазкур ўқув-услугий мажмуа Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2017 йил 24 августдаги 603-сонли буйруғи билан тасдиқланган ўқув режа ва дастур асосида тайёрланди.

Тузувчилар: проф. Азизов Қ.Х.
доц. Ўроқов А.Х.

Такризчи: Dr. Kim Dongkyu, Professor, PhD, Department of Civil Engineering, Sejong University.

Ўқув -услугий мажмуа ТАҚИ Кенгашининг 2017 йил 30 августдаги 1 - сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

I. ИШЧИ ДАСТУР	4
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ	10
III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР	11
IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР	41
V. КЕЙСЛАР БАНКИ.....	47
VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ	48
VII. ГЛОССАРИ.....	49
VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	54

I. ИШЧИ ДАСТУР

I. Модулнинг мақсади ва вазифаси

“Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” модулининг мақсади - Олий таълим муассасалари “Автомобиль йўллари ва аэродромлар” таълим йўналишлари ва мутахассисликлари профессор-ўқитувчиларининг педагогик фаолиятига назарий ва касбий тайёргарликни таъминлаш ва янгилаш, касбий компетентликни ривожлантириш асосида таълим-тарбия жараёнларини самарали ташкил этиш ва бошқариш бўйича билим, кўникма ва малакаларни такомиллаштиришга қаратилган.

Модулнинг вазифаси: педагогик кадрлар тайёргарлигига қўйиладиган талаблар, таълим ва тарбия ҳақидаги ҳужжатлар, “Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанининг долзарб муаммолари ва замонавий концепциялари, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагог кадрларнинг малакасини ошириш сифатини баҳолаш ишлари, лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибаларининг илғор технологиялари соҳасидаги инновациялар ва долзарб муаммолар мазмунини ўрганишга йўналтиришдан иборат.

II. Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар

Кутилаётган натижалар: Тингловчилар “Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” модулини ўзлаштириш орқали қўйидаги билим, кўникма ва малакага эга бўладилар:

- Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, таълим соҳасида давлат сиёсати ва бошқа қонунчилик ҳамда ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни;
- “Таълим тўғрисида”ги қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва бошқа қонун ҳужжатларининг қабул қилиниши, моҳияти ва аҳамиятини;
- таълим тизимини ривожлантиришнинг устувор йўналишларини;
- таълим тизимида мулоқот ва коммуникатив жараёнларнинг шакл ва қонуниятларини;
- педагогик жараёнлар қонуниятлари ва шахсни ўқитиш, тарбиялаш, ривожлантиришнинг замонавий назарияси ва технологияларини;
- таълим соҳасидаги инновацияларни;
- таълимни ахборотлаштириш технологияларини;

- лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибаларининг сўнгги ютуқларини;
- “Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанини ўқитишдаги илғор хорижий тажрибаларни;
- лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибаларининг илғор технологиялари соҳасида илмий тадқиқотларни ва уларни олиб бориш усулларини;
- ўқитувчининг инновацион фаолиятини;
- замонавий таълим методларини;
- педагогик маҳорат асосларини **билиши** керак.

Тингловчи:

- таълим-тарбия жараёнлари мақсадига эришишда муассасанинг фаолиятини таъминлаш;
- таълим-тарбия жараёнларини ривожлантиришга қаратилган инновацияларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш;
- таълим сифатини назорат қила олиш;
- ўқув-методик ҳужжатларни ярата олиш;
- таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш;
- педагогик фаолиятга инновацияларни татбиқ этишнинг самарали шаклларида фойдаланиш;
- замонавий педагогик технологияларни таълим жараёнига татбиқ этиш;
- виртуал лаборатория ишларини яратиш ва қўллаш;
- хорижий тилдаги манбалардан педагогик фаолиятда фойдалана олиш;
- электрон ўқув материалларини яратиш технологияларини билиши ҳамда улардан таълим жараёнида фойдаланиш;
- педагогларда касбий компетентликни такомиллаштириш жараёнида ўз-ўзини ривожлантиришга бўлган онгли эҳтиёжни шакллантириш;
- шахсий педагогик ва методологик маданиятни ривожлантириш;
- таълим жараёнини ташкил этиш ва бошқариш;
- Ўзбекистон Республикасидаги меъёрий ҳужжатлар тизимидаги ўзгаришларни амалиётга татбиқ эта олиш **кўникмаларига** эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- психологик-педагогик диагностиканинг замонавий методларидан фойдаланиш;
- “Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанидан инновацион ўқув машғулотларини лойиҳалаш, амалга ошириш, баҳолаш, такомиллаштириш;
- “Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанини ўқитишнинг дидактик таъминотини яратиш;
- коммуникатив вазифаларни ҳал этиш технологиялари, касбий мулоқот усулларидан фойдаланиш, ҳамкорлик ишларини олиб бориш;
- коммуникатив вазифаларни ҳал этиш технологиялари, касбий мулоқот усулларидан фойдаланиш, ҳамкорлик ишларини олиб бориш;
- йўл пойини қуришда сифат назорати ва ишларни қабул қилиш, йўл пойини қуриш ишларини ташкил қилиш;
- йўл тўшамаларини қуриш, автомобиль йўллари ва аэродромларни реконструкция қилиш, лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар, автомобиль йўллари ва аэродромларни эксплуатация қилиш технологияларини ташкил этиш малакаларига эга бўлиши зарур.

III. Модулнинг ўқув режедаги бошқа фанлар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режедаги “Автомобиль йўллари ва аэродромларни қуриш, реконструкция ва эксплуатация қилишнинг илғор технологиялари”, “Кўприк ва транспорт тоннелларини лойиҳалаш, қуриш ва эксплуатация қилишнинг замонавий технологиялари”, “Автомобиль йўллари ва аэродромларни автоматлаштирилган лойиҳалаш технологиялари ва геоахборот тизимлари” ва бошқа барча блок фанлари билан узвий боғланган ҳолда уларнинг илмий-назарий, амалий асосларини очиб беришга хизмат қилади.

IV. Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Фан олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касбий тайёргарлиги даражасини ривожлантириш, уларнинг илғор педагогик тажрибаларни ўрганишлари ҳамда замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш бўйича малака ва кўникмаларини такомиллаштиришга қаратилганлиги билан аҳамиятлидир.

V. Модул бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат					
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси				Мустақил таълим
			Жами	Жумладан			
				Назарий	Амалий	Кўчма машғулот	
1	Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанлари, уларнинг ўзига хосликлари ва ўқитиш методикаси. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанлари ўқитиш жараёни яхлит тизим сифатида. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитиш қонуниятлари ва тамойиллари. Ўқитишнинг қонун ва қонуниятлари	2	2	2	-	-	-
2	Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитишда маъруза турлари ва уларга қўйиладиган талаблар. Автомобиль йўллари фанларини ўқитиш жараёнида ахборот технологиялари ва илғор хорижий педагогик технологиялардан фойдаланиш	2	2	2	-	-	-
3	Мутахассислик фан ўқитувчиларининг ўқув меъёрий ҳужжатлари. Ўқитувчининг методик ишлари ва уларни режалаштириш, ташкил этиш ва тайёрлаш методикаси	2	2	-	2	-	-
4	Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитишнинг замонавий метод ва воситалари, ўқитиш шакллари умумий тавсифи	2	2	-	2	-	-
5	Лаборатория машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси, мустақил таълим ва уни ташкил этиш методикаси. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларидан курс лойиҳаси (курс иши)ни тайёрлаш ва ҳимоя қилиш методикаси	2	2	-	2	-	-

6	Мутахассислик фанларидан ўқув амалиётини ташкил этиш ва ўтказиш. Автомобиль йўлларини лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитиш жараёнида талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг рейтинг тизими	2	2	-	2	-	-
7	Амалий машғулотларини ўтказишнинг замонавий технологиялари. Амалий машғулотларни ўтказишнинг хорижий тажрибалари. Лойиҳалаш ва қурилиш фанини ўқитиш жараёнида ахборот технологияларидан фойдаланиш. Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитиш жараёнида хорижий технологияларидан фойдаланиш. Мутахассислик фан ўқитувчиларининг ўқув меъёрий ҳужжатлари	2	-	-	-	-	2
Жами		14	12	4	8	-	2

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

Автомобиль йўлларини лойиҳалаш ва қуриш фанлари, уларнинг ўзига хосликлари ва ўқитиш методикаси. Автомобиль йўлларини лойиҳалаш ва қуриш фанлари ўқитиш жараёни яхлит тизим сифатида. Автомобиль йўлларини лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитиш қонуниятлари ва тамойиллари. Ўқитишнинг қонун ва қонуниятлари. Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар. Махсус фанларнинг предмети, мақсади ва вазифалари. Педагогиканинг асосий категориялари. Махсус фанларнинг боғлиқлиги. Махсус фанларни ўқитиш жараёни. Ўқитишнинг қонун ва қонуниятлари. Ўқитиш жараёнининг умумий қонуниятлари.

Автомобиль йўлларини лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитишда маъруза турлари ва уларга қўйиладиган талаблар. Автомобиль йўллари фанларини ўқитиш жараёнида ахборот технологиялари ва илғор хорижий педагогик технологиялардан фойдаланиш. Ўқув адабиётларининг шакли ва турлари. Ўқув-услубий мажмуанинг педагогик функциялари. Ўқув адабиётларига қўйиладиган талаблар. Педагогик технологиянинг қисқача тарихи ва замонавий таърифи. Фанни ўқитишдаги ахборот технологиялар. Ўқув жараёнини ташкил этишнинг технологик усуллари.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАВЗУСИ ВА МАЗМУНИ

Амалий машғулотларни “Кичик гуруҳларда ишлаш”, “Давра суҳбати” ва бошқа таълим методларидан фойдаланилган ҳолда ташкил этиш кўзда тутилган. Бунда ўқув жараёнида фойдаланиладиган замонавий методларининг, педагогик ва ахборот технологияларининг қўлланилиши, маърузалар бўйича замонавий компьютер технологиялари ёрдамида мультимедияли тақдимот тайёрлаш, амалий машғулотларда педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш, илғор тажрибаларни ўрганиш ва оммалаштириш назарда тутилади.

Мутахассислик фан ўқитувчиларининг ўқув меъёрий ҳужжатлари. Ўқитувчининг методик ишлари ва уларни режалаштириш, ташкил этиш ва тайёрлаш методикаси. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитишнинг замонавий метод ва воситалари, ўқитиш шакллари умумий тавсифи. Лаборатория машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси, мустақил таълим ва уни ташкил этиш методикаси. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларидан курс лойиҳаси (курс иши)ни тайёрлаш ва ҳимоя қилиш методикаси. Мутахассислик фанларидан ўқув амалиётини ташкил этиш ва ўтказиш. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитиш жараёнида талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг рейтинг тизими.

ЎҚИТИШ ШАКИЛЛАРИ

БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ

II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ

III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

1-Мавзу: Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанлари, уларнинг ўзига хосликлари ва ўқитиш методикаси. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанлари ўқитиш жараёни яхлит тизим сифатида. Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитиш қонуниятлари ва тамойиллари. Ўқитишнинг қонун ва қонуниятлари.

Режа:

1. Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар.
2. Махсус фанларнинг предмети, мақсади ва вазифалари.
3. Педагогиканинг асосий категориялари.
4. Махсус фанларнинг боғлиқлиги.
5. Махсус фанларни ўқитиш жараёни.
6. Махсус фанларни ўқитишнинг қонун ва қонуниятлари.
7. Ўқитиш жараёнининг умумий қонуниятлари.

Таянч сўз ва иборалар: педагогика; таълим тарбия; касб-хунар; тарбиячи; ақлий; ахлоқий; жисмоний; ўқитувчи-тарбиячи; мутахассислик; ўқитиш методикаси; геодезик ишлар; қуришнинг янги технологиялари; таъмирлаш ва сақлаш; қуриш ва эксплуатация қилиш; реконструкция қилиш; таълим дастури; ўқитиш мақсади; ўқитиш мазмуни; ўқитиш сифати; ўқитиш усуллари; ўқитишни бошқариш; ўқитишни рағбатлантириш; дидактик; гносеологик; психологик; кибернетика; ижтимоий; ташкилий.

Ўзбекистон мустақил миллий демократик давлат сифатида ривожланиш йўлини танлаганидан сўнг, дастлабки йиллардаёқ, юрт олдида юксак маданият ва маънавиятга ҳамда жаҳон андозалари даражасидаги таълим ва тарбияга эришиш вазифалари қўйилди. Бу вазифалар маълумки, босқима-босқич ислохотлар йўли билан амалга оширилмоқда. Ислохотлар тақдирида юқори малакали мутахассисларнинг ҳал қилувчи ролини инobatга олган ҳолда, эндиликда халқнинг бой интеллектуал мероси ва умумбашарий қадриятлар, замонавий маданият, иқтисодиёт, фан, техника ва технологиялар асосида етуқ мутахассислар тайёрлаш тизими ишлаб чиқилди.

Бу борадаги дастлабки муҳим қадам юртимизда “Таълим тўғрисидаги”ги янги (1997 йил 29 август) Қонуннинг ҳамда “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг жорий қилиниши бўлди. Республикамизга

таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини қайта қуришни йўлга қўйишда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Республика Олий Мажлиси IX сессиясида сўзлаган нутқи (1997 йил 29 август) ва “Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида”ги Фармони муҳим аҳамиятга эга бўлди. Фармонда кўрсатилишича, кадрлар тайёрлаш муаммосининг ҳал қилувчи масаласи, барча босқич ўқув юртларини ўқув адабиёти билан таъминлашдир. Президентимиз И.А. Каримовнинг шу масала бўйича Олий Мажлисидаги нутқларида қайд қилинишича “Таълим дарсликдан бошланади, деярли барча соҳада дарсликларимиз аҳволи бугунги ва эртанги кун талаблари даражасида эмас”. Бугунги энг муҳим муаммо шундаки, Президентимиз таъкидлаганидек, “Эски қолипда, мустабид даврда ёзилган дарсликлардан фойдаланиб, эски мафкурадан холос бўлмасдан туриб болаларимизни янгича фикрлашга ўргата олмаимиз”, “Дарсликларда миллат фикрининг, тафаккури ва миллат мафкурасининг энг илғор намуналари акс этиши керак”.

“Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанини ўқитишдан мақсад-мутахассислик фанларини ўқитиш методикалари, уларнинг ўзига хослиги, ўқитиш қонуниятлари, тамойиллари, махсус фанларнинг ўқув меъёрий ҳужжатларини магистрантларга ўргатиш, ҳамда шунга мос билим, кўникма ва малакани шакллантиришдан иборатдир.

Фаннинг вазифаси-махсус фанларни ўқитиш метод ва воситалари, махсус фанларни ўқитиш шакллариининг умумий тавсифи, маъруза турлари ва уларга қўйиладиган талаблар, семинар ва амалий машғулотларни ўтказиш технологияси, лаборатория машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси, мустақил таълим ва уни ташкил этиш методикаси, махсус фанларни ўқитиш жараёнида педагогик технологиялардан фойдаланиш кабиларни ўргатиш ва амалиётга жорий қилишдан иборатдир.

Мустақил Ўзбекистонимизда ислохотлар тобора кенг қулоқ ёймоқда. Ҳаётимизнинг барча жабҳаларида, жумладан ёш авлод таълим-тарбиясида ҳам кескин ўзгаришлар содир бўлмоқда. Маънавиятимизни қайта тиклаш, янада бойитиш борасида умумхалқ кураши бошланди. Қуёш нурига зор бўлган алломаларимизнинг ўтмиш қаъридаги пурмаъно асарлари ёруғлик юзини кўрмоқда.

Республикамизнинг ижтимоий, иқтисодий камолоти ёш авлодниинг саъйи-ҳаракатларига боғлиқ эканлиги энди ҳеч кимга сир эмас. Ўсиб келаётган ёш авлод ва уларнинг келажакда қандай касбни эгаллашларига қараб, республикамиз келажagini тасаввур қилса бўлади. Келажак ёшларники. Ёшлар фаолияти фаровон ҳаётимиз мезонидир. Худди шу

маънода ёшларнинг таълим-тарбиясига жиддий эътибор бермоғимиз лозим. Ёшлар таълим-тарбияси ҳар бир ота-онанинг, ўқитувчи-тарбиячининг Ватан олдидаги муқаддас бурчларидир.

Савол туғилади: улар таълим-тарбия борасида нима қилишлари, қандай йўл тутишлари, нимага эътибор беришлари лозим? Бу ва бошқа саволларга маълум даражада педагогика фани жавоб беради. Педагогика фани нима ва у қачон пайдо бўлган? Мазкур саволга жавоб беришдан олдин тарихий манбааларга мурожаат этайлик. Манбааларда ёзилишича, кишилик жамияти пайдо бўлгач, ижтимоий ҳаётда орттирилган тажрибаларни қуйи авлодга ўргатиш эҳтиёжи туғилди. Тажрибаларнинг тўпланиши натижасида таълим-тарбиянинг дастлабки омилларини вужудга келди. Табиат, ижтимоий ҳаёт ҳақидаги тажрибалар асосида маълум билимлар бойиб борди, таълим-тарбия ишлари билан шуғулланувчи тарбиячилар касб-ҳунар ҳомийлари сифатида ажралиб чиқа бошлашди. Уларнинг таълим-тарбия борасидаги фаолиятлари ва тўплаган тажрибаларидан ўринли фойдаланишлари педагогика фанининг вужудга келишига олиб келади. Шу аснода дастлабки мактаб кўринишидаги муассасалар вужудга келди, тараққий этади. Шундай қилиб, педагогика таълим-тарбиянинг мақсад ва вазифалари, уларнинг мазмуни, усуллари ҳамда ташкил этнш шакллари ҳақида маълумот берувчи фанга айланади.

Баъзан, педагогика фанининг нима кераги бор? Педагогикадан хабари йўқ, лекин болаларига яхши тарбия берган инсонлар кўп-ку? Ёки аксинча, педагогика фанини билган ҳолда ўз болаларини рисоладагидек тарбиялай олмаганлар озмунчами? - деган саволлар эшитилиб қолади. Шунинг унутмаслик керакки, педагогика фани ютуқларисиз жамиятни олға силжитиш ғоят машаққатли кечади.

Агар педагогика фанидан хабарсиз бўлган кишилар педагогика фанини ўз вақтида ўрганиб, ютуқларидан самарали фойдаланганларида болаларни ҳам яхшироқ тарбиялаган бўлур эдилар. Педагогикадан яхши хабардор кишилар эса ўз билимларини тажрибада ишлата олмаганликлари учун болаларни тарбиялашда муваффақиятга эриша олмаганлар.

Педагогика фанини ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан пухта ўрганиш лозим. Таълим-тарбиядан кўзланган мақсадни англаб ва улар тизимида янги билимлар бериш, болаларни тўғри тарбиялаш шартдир. Бунда тарбиячининг беғараз меҳнати, болаларни севишни ва уларга жон фидо айлалари тарбия самарадорлигини таъминлайди. Тарбиялаш ғоят нозик санъат бўлиб, унга жуда жиддий ёндошмоқ даркор. Айниқса, педагогик ишини ўзига касб қилиб олган кишилар мазкур фанни чуқур ва пухта билишлари шарт. Педагогика фанидан беҳабар тарбиячилар ўзлари билмаганлари ҳолда

талабаларда камчилик, нуқсонларнинг вужудга келишига сабаб бўладилар. Уларнинг қобилиятларини бўғиб қўядилар.

Ҳозирги кунда педагогикани (ихтисосликдан катъий назар) ҳамма билиши лозим бўлган фан деб ҳисоблаш лозим, чунки инсонлар ҳаёт фаолиятлари даврида таълим-тарбия ишлари билан маълум даражада шуғулланишга мажбурдирлар ҳеч бўлмаганда ўз фарзандлари тарбияси билан шуғулланадилар юқорида таъкидлаганимиздек, таълим-тарбия кишилиқ жамияти пайдо бўлганидан буён мавжуддир. Ибтидоий жамоа даврида таълим-тарбия умумнинг иши ҳисобланган. Қулдорлик жамоаси даврига келиб қулдорнинг боласига бериладиган тарбия билан қулнинг боласига бериладиган тарбияда тафовут вужудга келди. Бу даврга келиб тарбия борасида уйғониш (ренесанс) бошланди десак муболаға бўлмайди. Чунки, таълим-тарбиянинг тамал тошини белгилайдиган қонун-қоидалар, урф-одатлар тизими шаклланди, тараққий этди. Ўқитувчи тарбиячи фаолиятини ва унга қуйилган талаблар мукамалликка эриша борди.

Бироқ, ижтимоий жараёнда тўпланган тажрибалар тарбия мазмунини ташкил этса-да уларнинг ҳаммасини ёш авлодга ўргатишнинг имконияти йўқ эди. Фақат халқ таълими тизимига кирувчи бўғинлар орқали орттирилган тажрибанинг муайян қисмини қамраб олиш мумкин эди.

Бу ерда ҳам муаммо туғилди. Ҳозирги кунда барча хилдаги тажриба шакллари тарбия мазмунини ташкил эта оладими, ёш авлод тарбиясига алоқадор тажрибаларни қандай ажратиш мумкин, ким шундай иш билан шуғулланади?

Табиий-ки, барча хилдаги тажриба шакллари ҳам тарбия мазмунини ташкил этавермайди. Чунки:

- *Биринчидан, ҳар қандай ўтмишни тажрибасида жисмоний, маънавий жиҳатдан эскирган, яроқсиз томонлар мавжуд*

- *Иккинчидан, педагогика, хусусан ўзбек халқ педагогикаси тараққиётида жуда мураккаб бўлган томонлар мавжуд-ки уларни ўзлаштира олмайдилар. Масалан, шарқ фалсафаси ёки мутафаккирларимизнинг маънавий меросини фалсафа, табиий фанлар ва гуманитар фанлар, диний манбалардан яхши хабардор бўла олмаганлигимиз сабабли ўрганишимиз қийин кечади;*

- *Учинчидан, тарбияланувчиларнинг ёш хусусиятларига кўра ва ҳам усубий, ҳам моддий асоснинг етишмаглиги сабаб тўпланган тажрибанинг ҳаммасини олиш имконияти йўқ ва хоказо. Масалан, қулдорлик жамиятида мавжуд бўлган тарбия усулларини капитализм жамиятига тадбиқ этиб бўлмайди. Европа таълим-тарбиясини ўзбек халқи тарбиясига сингдиришига*

ҳаракат қилиш калтабинликдир. Мазкур муаммонинг мақбул йўли ҳар бир халқ ўзининг камолотга ўрнашувидан ўзига мос таълим-тарбияни жорий қилиши ва бу борада умумбашарият томонидан тўпланган тажрибаларнинг самарали жиҳатларини танлай олиш ҳам шу баробарида ҳаётга тадбиқ этишидир. Биз хоҳлаймизки, йўқми ҳар қандай жамият ўзига хос таълим-тарбияга мухтож ва бунда таълим-тарбияни яратади ҳам. Жамиятга зарар келтирувчи жиҳатларни қабул қилмайди, балки уни таг-туғи билан йўқотиши учун курашади ва ўзлигини топиши учун интилади. Бундай ҳолат тарихни яхши билган талабага ой каби равшан.

Ўзбек педагогикасининг вазифаси республикада яшовчи турли миллат-элатларнинг орзу-истакларига монанд таълим-тарбиянинг ҳам назарий, ҳам амалий муаммоларини миллий кадриятлар асосида тўғри ҳал этиб беришидир. Бунда ислом дунёсида қалам тебратган алломаларимиздан тортиб, ҳозирги кунимизда фаолиятда бўлаётган олиму фузалоларимиз таълимотларидан ҳамоханг қирраларни излаб топиш тақозо этилади. Ёш авлод дунёқарашини шакллантиришида истиклолдан аввал қораланган тасаввуф илмидан ҳам фойдаланиш жоиз. Негаки, бир мафкура якка ҳокимлигига эндиликда нуқта қўйилди. Эркин фикрлаш тарзи ёш авлод руҳини тарбиялашдаги бош омиллардан биридир.

Педагогиканинг асосий категориялари

«Педагогика» атамаси «Пайие» - «бола» ва «агогейин» -«етакламоқ» деган маънони билдирувчи лотинча «дайдагогос» сўзларидан пайдо бўлиши кўйидагича изоҳланади: Эрамиздан олдинги III-I асрларда қадимги Грецияда, кулдорнинг боласини овқатлантирадиган, сайрга олиб борувчи, табиат кўйида ўқитувчи тарбиячи-кулларни «педагог» деб аталган. У боланинг камолга етишига масъул бўлган кулдорнинг боласини етаклаб мактабга олиб борган ва олиб келган. Мактабда ишловчи ўқитувчиларни «дидаскаллар» (дидайко-мен-ўқитаман) дейилган. Феодализм жамиятига келиб эса ҳар икки кишилар ҳамкорлиги натижасида таълим-тарбия билан маҳсус шуғулланувчилар вужудга келган. Уларни чех педагоги Я.А. Каменский таъкидлаганидек, «педагог» деб номлаганлар ва бу сўз ҳозир ҳам таълим-тарбия берувчи ўқитувчиларга нисбатан қўлланилади. Педагогика фанининг «Дидактика»-таълим назарияси ҳам худди шу қадимий ва лотинча «ўқитувчи» номи билан аталиши бежиз эмас.

Педагогика таълим-тарбия мақсадини жамият талабларига ва талабаларнинг ёш хусусиятларига қараб мазмунан ўзгариб боришни ўргатади, тарбиянинг таркибий қисмларини ва улар ўрталаридаги

боғланишларни очиб беради. Шу аснода таълим ва тарбия соҳасидаги тажрибаларни умумлаштиради, тарбиянинг келгусидаги ривожланиш истиқболларини, йулларни кўрсатиб беради. Шунингдек, у мактаб, хунар-техника билим юрти ва мактабдан ташқаридаги тарбия муассасилари ходимларини ҳам назарий, илғор тажрибалар билан куруллантиради. Отаналарга ёшларни тўғри тарбия қилиш, ўқитишдаги маҳоратини янада такомиллаштириш йулида амалий тавсиялар беради.

Педагогика фанига тавсиф берилганда «таълим», «тарбия», ҳамда «маълумот» деган сўзларни ишлатдик. Бу сўзлар узвий боғланган бўлиб бири-бирини тўлдирди. Уларни педагогиканинг асосий категория-тушунчалари деб номлаймиз. Булардан ташқари, «талаба», «ўқитувчи», «усул», «интизом», «жамоа», «ирсият», «директор» ва хоказо каби тушунча-номлар мавжудки, бу ҳақида мавзулар юзасидан фикр юритилганда алоҳида тўхтаимиз.

Маълумки, тарбия тушунчаси ўсиб келаётган авлодда хосил қилинган билимлар асосида ақлий камолот дунёқарашни, инсоний эътиқод, бурч на масъулиятни, жамиятимиз кишиларига хос булган ахлокий фазилатларни яратишдаги мақсадни ифодалайди. Шу маънода тарбия деб тарбиячи ўзи хоҳлаган сифатларни тарбияланувчилар онгига сингдириш учун уларнинг руҳиятига маълум мақсадга кўра тизимли таъсир кўрсатишига айтилади. Тарбия бола туғилганидан бошлаб умрининг охиригача давом этадиган жараён дир. Шу туфайли тарбия сўзи кўп вақтларда таълим, маълумот жараёнларига кирадиган ишларнинг мазмунини ҳам англатади. Тарбия таълим ва маълумот натижаларни ўзида акс эттиради.

5340800–Автомобиль йўллари ва аэродромлар таълим йўналиши негизидаги **5А340602–Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура** мутахассислиги бўйича магистрлар тайёрлашнинг таълим дастури мазкур мутахассислик бўйича аккредитацияланган олий таълим муассасаларида ривожланаётган таълим технологияларидан, ахборот технологияларидан, ахборот-коммуникация технологияларидан ва таълимнинг замонавий техника воситаларидан фойдаланиб тайёрлашда амалга оширилади. Бу мутахассислик бўйича қуйидаги махсус фанлар ўқитилиши назарда тутилган:

–Автомобиль йўлларини куриш ва эксплуатация қилишда геодезик ишлар;

–Автомобиль йўллари ва аэродромларни куришнинг янги технологиялари;

–Автомобиль йўллари ва аэродромларни эксплуатация қилиш;

–Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш технологиялари;

–Автомобиль йўллари қуриш ва эксплуатация қилишда геоинформацион тизимлар;

–Автомобиль йўллари ва аэродромларни реконструкция қилиш технологиялари;

–Лойihalаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар.

Юқорида келтирилган махсус фанларни ўзига ҳос хусусиятларини инобатга олиб, уларни ўқитиш жараёнида яхлит тизим сифатида магистратуранинг таълим дастурлари ўзлаштирилишига белгиланган қўйдаги умумий талаблар келтирилади:

1. Таълим дастурини ишлаб чиқишда ОТМ республика иқтисодиёти ва ижтимоий тармоқлари, бошқарув ва ҳўжалик юритиш субъектлари учун фундаментал, айниқса, юқори ва инновацион технологиялар бўйича чуқур билим ҳамда амалий кўникмаларга эга бўлган кадрлар эҳтиёжини ҳисобга олиш;

Олий таълим муассасалари таълим дастурини фан, таълим, техника, маданият, санъат, иқтисодиёт, технология ва ижтимоий соҳа ривожланишини ҳисобга олган ҳолда мунтазам равишда янгилаб туриш;

2. Таълим дастурини ишлаб чиқишда ОТМ томонидан битирувчиларнинг умуммаданий компетенциялари (ижтимоий ўзаро таъсир, ўз-ўзини ташкил қилиш ва бошқариш, тизимли-фаолият тавсифидаги компетенциялар)ни шакллантиришдаги имкониятлари аниқланган бўлиши керак. ОТМ ўзининг ижтимоий-маданий муҳитини шакллантиришга, шахснинг ҳар томонлама ривожланиши учун зарур бўлган шароитларни яратиш;

ОТМ ўқув жараёнини ижтимоий-тарбиявий ривожлантиришга, талабаларнинг ижтимоий ташкилотлар ишида, спорт ва ижодий тўғаракларда, магистрларнинг илмий жамиятларидаги иштирокига кўмаклашиш;

3. Компетентли ёндошувни амалга ошириш ўқув жараёнида машғулотларнинг фаол ва интерфаол (компьютер стимуляторлари, ишбилармонлар ўйини, муайян вазиятларни кўриб чиқиш ва ҳ.к.) шакллариини ўтказишни, талабаларнинг касбий кўникмаларини шакллантириш ва ривожлантириш мақсадида аудиториядан ташқари иш билан биргаликда жаҳон педагогик амалиётида қўлланиладиган замонавий педагогик технологиялар, ўқитишнинг самарали стратегиялари, услубларини кенг қўллашни назарда

тутиш;

Фаол ва интерфаол шаклларда ўтказилаётган машғулотларнинг улуши дастурнинг асосий мақсади, ўқиётган контингент хусусиятлари ва муайян фан мазмуни билан аниқланади. Талабаларнинг академик гуруҳлари учун маъруза соатлари ҳажми аудитория вақтининг 50 фоизидан ошмаслиги керак. Фан мавзуларининг камида 25 фоизи мустақил таълим тарзида ўзлаштирилиши;

4. Талабалар ўқув юкмасининг максимал ҳажми таълим дастурига ОТМ томонидан кўшимча белгиланадиган танлов фанларини ўзлаштириш бўйича аудитория ва аудиториядан ташқари (мустақил) таълим билан биргаликда ҳафтасига 54 академик соатдан ошмаслиги;

5. ОТМ талабалар учун ўқиш дастурини, бўлиши мумкин бўлган индивидуал таълим дастурларини ишлаб чиқишни инобатга олган ҳолда, шакллантиришда реал иштирок этиш имкониятини таъминлаш;

6. Ўқув дастурини шакллантиришда ОТМ талабаларни уларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари билан таништиришга, талабалар учун танлов фан(модул, курс)лари мажбурий эканлигини тушунтириш;

7. Талабаларда билим, амалий малака ва кўникмаларни тўлиқ шакллантириш учун ОТМ таълим дастури ўқув фанлари (модуллари) бўйича лаборатория ишлари ва амалий машғулотларни қамраб олиш;

Махсус фанларни ўқитиш жараёни

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида илғор педагогик технологияларни жорий қилиш ва ўзлаштириш зарурлиги кўп карра таъкидланади. Педагогик технологияларнинг ўзи нима ва у анъанавий таълим методларидан нимаси билан фарқланади?

Педагогик назариялар жамламаси бўлган педагогика катта ҳажмдаги назарий билим ва амалий тажриба тўпланган. Аммо йигирманчи асрнинг иккинчи ярмига қадар машҳур педагоглардан биронтаси ҳам издошлари учун худди ўзлари сингари машғулотни юқори даражада ўтказишларига имкон берадиган педагогик йўналишни (циклни) ишлаб чиқмаган. Сабаби, балки, ўтмишдаги машҳур педагогларнинг методларида кўпроқ педагог шахси инобатга олинган бўлса керак. Уларнинг издошларидан нимадир яхшироқ чиққан бўлмаса, аммо умуман олганда натижа асосчиларникидек бўлмаган.

“Бизнинг педагогик ишлаб чиқаришимиз, ёзган эди А.С.Макаренко, ҳеч қачон технологик мантиқ асосида қурилмаган, у доимо ахлоқий тартибга асосланган. Айнан мана шунинг учун ҳам бизда ишлаб чиқаришнинг барча муҳим бўлимлари деган тушунчалар йўқ”.

Шахсий маҳорат	Умумий технология
1.Жараён бошидан охиригача ходим томонидан бажарилади	1.Жараён бўлақларга ажратилади, ҳа бир ходим ўз бўлагини бажаради
2.Жараёнга боғлиқ бўлган барча билим ва иқир-чиқирларни билиши зарур	2.Фақат ўзига бириктирилган жараён қисмини билиши зарур
3.Барча ишини ўзи бажариши зарур	3.Барча ишни ўзи қилишдан озод этувчи “тайёр” ишланмалар тадбиқи

“Технология” атамаси деганда ашё ёки ярим хомашёни тайёр маҳсулотга айлантириш учун ҳолати, шакли, хоссаси, хусусиятларини ўзгартириш усуллари мажмуаси тушунилади ва у моддий ишлаб чиқариш соҳасига тааллуқлидир.

Инсоннинг ихтиёрий фаолият соҳасининг ривожини қуйдаги тасвирлар билан изоҳлаш мумкин:

“Технология яратилгунча шахсий маҳорат ҳукмронлик қилган. Эртами, кечми, шахсий маҳорат мужассам ифодаси технология бўлган “жамоа маҳоратига” ўз ўрнини бўшатиб беради”.

Ҳозирги кунда педагогик адабиёт, таълим муаммоларига оид маърузалар, расмий ҳужжатларда “янги педагогик технология”, “илғор педагогик технология”, “замонавий педагогик технология” иборалари кенг қўлланилмоқда. Аммо “педагогик технология” тушунчаси ҳали ҳам бир қолипга тушурилмаган, қомусларда изоҳланганча йўқ, унинг мазмунини ягона талқини ишлаб чиқилмаган шунинг учун, иборанинг бир-биридан фарқланувчи кўпгина таърифлари мавжуд. Буларнинг орасида эътиборга лойиқроғи ЮНЕСКОнинг таърифидир: “Педагогик технология-бу бутун ўқитиш ва билимларни ўзлаштириш жараёнида ўз олдига таълим шакллари самарадорлаштириш вазифаси қўювчи техник ҳамда шахс ресурслари ва уларнинг ўзаро алоқасини ҳисобга олиб, билимларни яратиш, қўллаш ва белгилашнинг тизимли методидир”.

Бу таърифдаги асосий тушунчалар “тизимли метод” эканлиги равшан, қолган барча сўзлар педагогик технологиянинг тизим сифатидаги таркибий қисмларни ифодалайди. Айнан тизимли ёндашув педагогик технологияни ўқитишда бошқа ёндашувлардан фарқловчи асосий белги ҳисобланади. Таълим мақсадлари, унинг мазмуни, ўқитиш ва таълим бериш методлари, назорат натижаларни баҳолашни ўзаро алоқада ва бир-бири билан

боғлиқликда лойihalаш-кўпинча анъанавий ўқув жараёнида етишмайдиган нарсалардир.

Таъкидлаш жоизки, жараён (технология) деганда жараёнларни амалга ошириш йўриқлари ҳақида билимлар ва воситалар мажмуаси ҳамда (объектни) сифат ўзгаришига олиб келувчи жараённинг ўзи ҳам тушунилади.

“Қонун” ва “қонуният” тушунчалари педагогикада муҳим аҳамиятга эга. Қонуният объектив, муҳим, зарурий, умумий, турғун ва муайян шароитларда қайтариладиган ўзаро боғланишларни ифода этади. Қатъий аниқланган қонуниятлар қонун ҳисобланди. Қонуниятлар фақат:

1) *орасидаги боғланишлар аниқланаётганда объектлар аниқ қайд этилган;*

2) *бу боғланишларнинг тури, шакли ва табиати ўрганилган;*

3) *боғланишларнинг таъсир кўрсатиши (пайдо бўлиши) чегараси аниқланган ҳолларда илмий қонун сифатида таърифланади.*

Ўқитиш жараёнининг умумий қонуниятлари

–ўзининг таъсири билан ўқитиш маҳсулдорлигига сабаб бўладиган бош ёки комплекс омилларни ажратиш;

–тўла аниқланган, нотўғри изоҳлашга йўл қўймайдиган моҳиятларни ажратиш ва улар орасидаги умумий боғланишларни қайд этиш;

–ифодаланган фикрларни ихчамлиги ва аниқлиги билан тавсифланади.

Бу умумий қонуниятларнинг таъсири кўплаб хусусий жуфтланган боғланишларни бўлақларга ажратиш йўли билан аниқланади. Бу талабларга ўқитиш жараёнининг ушбу қонуниятлари жавоб беради.

1. Ўқитиш мақсади қонунияти.

Ўқитиш мақсади:

а) жамиятнинг ривожланиш суръати ва даражаси;

б) жамиятнинг эҳтиёжи ва имкониятлари;

в) педагогика фани ва амалиётининг ўсиш даражаси ва имкониятларига боғлиқ бўлади.

2. Ўқитиш мазмуни қонунияти.

Ўқитиш мазмуни:

а) ижтимоий эҳтиёжлар ва ўқитиш мақсадлари;

б) ижтимоий ва илмий-техник ривожланиш суръати;

в) талабаларнинг ёшига қараб имкониятлари;

г) ўқитишнинг назарий ва амалий ривожланиш даражаси;

д) ўқув массасасининг моддий-техник ва иқтисодий имкониятларига боғлиқ бўлади.

3. Ўқитиш сифати қонунияти.

Ҳар бир янги босқичнинг самарадорлиги:

- а) аввалги босқичнинг маҳсулдорлиги ва унда эришилган натижалар;
- б) ўрганилаётган материалнинг ҳажми ва характери;
- в) ўргатувчиларнинг ташкилий-педагогик таъсири;
- г) талабаларнинг ўқишга моиллиги; д) ўқиш муддатига боғлиқ.

4. Ўқитиш усуллари қонунияти.

Дидактик усуллар самарадорлиги;

- а) усулларни қўллашни билиш ва кўникмалар;
- б) ўқитиш мақсадлари;
- в) ўқитиш мазмуни;
- г) талабаларнинг ёши;
- д) талабаларнинг ўқиш имкониятлари (ўқишга моиллик);
- е) моддий-техник таъминот;
- ж) ўқув жараёнини ташкил этишга боғлиқ.

5. Ўқитишнинг бошқариш қонунияти.

Ўқитишнинг маҳсулдорлиги:

- а) ўқитиш тизимидаги қайтиб боғланишлар жадаллиги;
- б) йўналтирувчи таъсирларни асосланганлигига боғлиқ.

6. Ўқитишнинг рағбатлантириш қонунияти.

Ўқитишнинг маҳсулдорлиги:

- а) ўқитишнинг ички рағбатлари (сабаблари);
- б) ташқи (ижтимоий, иқтисодий) рағбатларга боғлиқ.

Хусусий (аниқ) ўқитиш қонуниятларнинг таъсир доираси ўқув жараёнининг алоҳида ташкил этувчиларига ёйилади. Замонавий фанга жуда кўп миқдордаги аниқ қонуниятлар маълум. Уларнинг бир қисмини изоҳсиз келтирамиз.

Дидактик (мазмун-жарёнлари) қонуниятлар

1. Ўқитиш натижаси (маълум чегараларда) ўқитиш давомлилиги тўғри пропорционал бўлади.

2. Берилган ҳажмдаги бўлимлар, кўникмаларни ўзлаштириш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) ўрганиладиган ўқув материалнинг миқдори ёки талаб қилинадиган ҳаракатлар ҳажмига пропорционал бўлади.

3. Берилган ҳажмдаги билимлар, кўникмаларни ўзлаштириш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) ўрганиладиган ўқув материали шаклландиган ҳаракатларнинг қийинлиги ва мураккаблигига тескари пропорционал бўлади.

4.Ўқитиш натижалари (маълум чегараларда) ўқиётганларнинг ўқитиш мақсадларини англаб етишига тўғри пропорционал ҳолда бўлади.

5.Ўқитиш натижалари (маълум чегараларда) ўзлаштирилаётган мазмуни ўқувчилар учун аҳамиятлигига тўғри пропорционал.

6.Ўқитиш натижалари талабаларнинг ўқиш фаолиятига жалб этиш усулига боғлиқ.

7.Ўқитиш натижалари қўлланилаётган услубларга боғлиқ.

8.Ўқитиш натижалари қўлланилаётган воситаларга боғлиқ.

9.Берилган ҳажмдаги билиш, кўникмаларни ўзлаштириб олиш педагог ҳосил қилган ўқув вазиятига боғлиқ.

10.Ўқитиш натижалари ўқув материални ўзлаштириши лозим бўлган бўлақларга бўлиб юбориш усулига боғлиқ.

11.Ўқитиш натижалари ўқувчи маҳоратига (малакаси, касбини билиши) тўғри пропорционал боғланишда бўлади.

12.“Бажариш” йўли билан ўқитиш “эшитиш” йўли билан ўқитишдан 6-7 баробар маҳсулдорроқдир.

Гносеологик қонуниятлар

1.Ўқитиш чегаралари (маълум чегараларда) талабаларнинг ўқишни уддалашига тўғри пропорционал.

2.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабаларнинг ўқув фаолияти ҳажми тўғри пропорционал.

3.Билимлар, кўникмаларни ўзлаштириш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) билим, кўникмаларни амалда қўллаш ҳажмига тўғри пропорционал.

4.Талабаларнинг ақлий ривожланиши ўзаро боғланган билимлар, кўникмалар, ижодий фаолияти тажрибаси ҳажмини ўзлаштиришга тўғри пропорционал.

5.Ўқитишнинг натижалари ўрганилаётган предмет объект тариқасидаги сифатини ўз ичига олган боғланишларнинг қўллай олишига боғлиқ.

6.Ўқитиш натижалари ўқувчилар уй вазифасини бажаришини доимий ва мунтазамлигига боғлиқ.

7.Билимлар, кўникмаларни ўзлаштириш маҳсулдорлиги ўқиш эҳтиёжига тўғри пропорционал боғланишда бўлади.

8.Талабаларнинг ижодий фикрлаш маҳсулдорлиги йириклаштирилган ўқитиш кадамидан фойдаланганда яхшиланади, билимларни ёдлаб, эслаб қолиш самарадорлигига эса (маълум чегараларда) материални кичиклаштирилган порциясидан фойдаланганда яхшиланади.

9.Ўзлаштириш маҳсулдорлиги ўқитишнинг муаммолилик даражаси, ўқувчилар учун аҳамияти ва уларнинг кучи етадиган муаммоларни ечишга жалб қилиш жадаллигига боғлиқ.

Психологик қонуниятлар

1.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабаларнинг ўқиш фаолиятига қизиқишига тўғри пропорционал.

2.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабаларнинг ўқиш имкониятларига тўғри пропорционал.

3.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) машқ қилиш миқдorigа тўғри пропорционал.

4.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) машқ қилиш жадаллигига тўғри пропорционал.

5.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабаиларнинг билиш фаоллиги даражасига тўғри пропорционал.

6.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабаларнинг диққати даражаси ва матонатига тўғри пропорционал.

7.Аниқ ўқув материални ўзлаштириш натижалари талабаларнинг аниқ билимлар, кўникмаларни эгаллаш қобилияти, ўқиётганларнинг шахсий иштиёқига боғлиқ.

8.Ўқитиш маҳсулдорлиги ўқитилаётганларнинг фикрлаш даражаси, кучи, жадаллиги ва алоҳида хусусиятларига боғлиқ.

9.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) хотиранинг ривожланиш даражасига боғлиқ.

10.Ўқитилганлик ўқитишга мойилликка тўғри пропорционал.

11.Ўқитиш маҳсулдорлиги (маълум чегараларда) талабани ишлаш қобилиятига тўғри пропорционал.

12.Ўрганилган материални эслаб қолиш мустаҳкамлиги бу материални қайта тиклаш усулига боғлиқ.

13.Фаолият маҳсулдорлиги кўникмаларнинг шаклланиш даражаси ва ўқувига боғлиқ.

14.Такрорлаш миқдори ўқитиш маҳсулдорлигига кучли таъсир кўрсатади.

15.Ўрганиб бўлинган ўқув материални эсда сақлаш фоизи бу материал ҳажмига тескари пропорционал.

Кибернетик қонуниятлар

1.Ўқитишнинг самарадорлиги (маълум чегараларда) қайтиб боғланиш частотаси ва ҳажмига тўғри пропорционал.

2.Билимлар сифати назоратнинг самарадорлигига боғлиқ.

3.Ўқитиш сифати ўқиш жараёнини бошқариш сифатига тўғри пропорционал.

4.Бошқариш самарадорлиги бошқарувчи ахборот миқдори ва сифатига, бошқарувчи таъсирларни қабул қилаётган ва қайта ишлётган талабаларнинг ҳолатлари ва имкониятларига пропорционал боғланишда бўлади.

5.Агар бажарилиши керак бўлган ҳаракат модели “ҳаракат дастури” ва унинг натижалари “мақсадлар дастури” миядаги фаолиятнинг ўзидан илгарилаб кетса, ўқитиш маҳсулдорлиги ортади.

Ижтимоий қонуниятлар

1.Индивиднинг ривожланишига у бевосита ёки билвосита мулоқот бўладиган барча бошқа индивидларнинг ривожланиши сабаб бўлади.

2.Ўқитиш маҳсулдорлиги билишга оид алоқаларнинг ҳажми ва жадаллигига боғлиқ.

3.Ўқитиш самарадорлиги интеллектуал муҳит даражаси,ўзаро ўқитиш жадаллигига боғлиқ.

4.Ўқитиш самарадолиги мусобақа натижасида юзага келадиган билишга бўлган интилишнинг кескинлашуви шароитида ошади.

5. Талабанинг гуруҳидаги мавқеи

а) у эгаллаган позиция

б) у бажараётган рол

в) академи ютуқ ва муваффақият

г) индивидуал сифатларга боғлиқ

6.Ўқитиш самарадорлиги ўқитувчини талабалар билан мулоқоти сифатига боғлиқ.

7.Дидактогепия (ўқитувчининг ўқитилаётганларга кўпол муносабати) ўқитиш самарадорлигини бутунлай гуруҳда, ҳар бир алоҳида талабада пасайишига олиб келади.

Ташкилий қонуниятлар

1.Ўқитиш самарадорлиги ташкил этишга боғлиқ. Фақат талабаларга ўқишга эҳтиёжни ўстирадиган, билишга қизиқишни шакллайдиган, билиш фаоллигини рағбатлантирадиган ўқитишни ташкил этиш яхши ҳисобланади.

2.Ўқитиш натижалари (маълум чегараларда) ўқувчиларнинг ўқиш меҳнатига, ўзининг ўқиш вазифаларига муносабатига тўғри пропорционал.

3.Ўқитиш натижалари (маълум чегараларда) талабаларнинг ишқобилиятига тўғри пропорционал.

4.Ўқитиш натижалари педагогик иш қобилиятига боғлиқ.

5. Ақлий толиқиш сезги аъзолари ишини секинлашишига олиб келади: тўрт соатлик ўқув машғулоти таҳлилий аъзоларни идрок этиш хусусиятини ттки мартадан кўпроқ пасайтиради.

6. Талабаларнинг ақлий иш билиш қобилияти соғлиғининг аҳволи, ақлий фаолият тартиби, жинси, ёши, йил фасли, ҳафта куни, сутка вақтига боғлиқ.

7. Талабаларнинг ақлий фаолиятидаги фаоллиги ўқув машғулотида жадвали, унда жисмоний тарбия ва амалий дарсларнинг кўйилган жойига боғлиқ.

Педагогик қонун ва қонуниятлар педагогларга дидактик жараёнларнинг объектив ривожланишининг умумий кўриниши тушунчасини беради. Лекин улар амалий фаолият учун бевосита кўрсатмаларн ўз ичига олмайди улар фақатгина унинг технологиясини ишлаб чиўиш ва такомиллаштириш учун асос бўлади. Ўқитишни амалга ошириш бўйича амалий кўрсатмалар, уларни амалга ошириш принциплари ва қоидаларига келтирилган. Асос қилиб олинган, расм бўлиб қолган принциплар қуйдагилар ҳисобланади:

- 1) Онглилик ва фаоллик
- 2) Кўргзмалилик
- 3) Доимийлик ва кетмакетлик
- 4) Мустаҳкамлик
- 5) Илмийлик
- 6) Тушунишга осонлик
- 7) Назарияни амалиёт билан алоқалари

Бу принциплар ва улар асосида тузилган қоидалар ва мазкур кўлланманинг ҳажми чекланганлиги сабабли келтирилмаган. Ўқи курси жараёнида тингловчилар синаб ўтилган принциплар қайд қилинган тарқатма материаллар олинади.

Мавзу бўйича саволлар

1. Педагогика фанининг асосий мақсади нимадан иборат?
2. Педагогика фанининг вазифалари нималардан иборат?
3. Педагогика атамасига таъриф беринг?
4. “Автомобиль йўллари ва аэродромлар” таълим йўналишида қандай махсус фанлар ўқитилади?
5. “АЙ ва А” таълим йўналишидаги махсус фанларни ўзига хосликлари нималардан иборат?
6. Махсус фанларни ўқитиш жараёнини тушунтириб беринг.
7. Педагогик “технология” деганда нимани тушунаси?

8. Ўқитиш мазмуни нималарга боғлиқ?
9. Ўқитишни сифати нималарга боғлиқ?
10. Ўқитиш жараёнининг умумий қонуниятларига тушунча беринг.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг давлат стандарти. Т. 2014 й. 37 бет.
2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
3. Автомобиль йўллари қуриш ва эксплуатация қилишда геоинформацион тизимлар. Фаннинг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
4. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.
5. Б.Л.Фарберман, Р.Г.Мусина, Ф.А.Жумабоев. Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари. Т.: 2002-192бет.
6. Эшмухамедов Р.Ж., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” ” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.
7. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.
8. А.П.Васильев. Эксплуатация автомобильных дорог. 1 часть. М.Академия. 2010. 320 стр.
9. Васильев А.П. Эксплуатация автомобильных дорог. 2 часть. М.Академия. 2010. 320 стр.
10. Содиков И.С., Азизов К.Х., Артиков А.А. Обустройство и благоустройство автомобильных дорог. Т. Шарк. 2010. 340 стр.
11. Азизов Қ.Х., Ўроқов А.Х. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан ўқув қўлланма. Тошкент. ТАЙИ. 2014 йил, - 123 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>

2-мавзу: Автомобиль йўллари лойиҳалаш ва қуриш фанларини ўқитишда маъруза турлари ва уларга қўйиладиган талаблар. Автомобиль йўллари фанларини ўқитиш жараёнида ахборот технологиялари ва илғор хорижий педагогик технологиялардан фойдаланиш

Режа:

1. Ўқув адабиётларининг шакли ва турлари.
2. Ўқув-услубий мажмуанинг педагогик функциялари.
3. Ўқув адабиётларига қўйиладиган талаблар.
4. Педагогик технологиянинг қисқача тарихи ва замонавий таърифи.
5. Фанни ўқитишдаги ахборот технологиялар.
6. Ўқув жараёнини ташкил этишнинг технологик усуллари.

Таянч сўз ва иборалар: дарслик; ўқув қўлланма; услубий қўлланма; лугат; изоҳли лугат; лекциялар курси; лекциялар тўплами; методик кўрсатма; методик қўлланма; шарҳ; электрон дарслик; дейжест; альбом; журнал; монография; простпект; педагогик маҳорат; ўқитишнинг техник воситалари; информатсион педагогик технологиялар; вертуал стентлар; компьютер техникаси; видео тасъвирлар; шахсий маҳорат; умумий технология; танқидий фикрлаш; инсерт усули; даъват, англаш, мулоҳаза, рефлексия; синквейн услуги; кластер услуги; ақлий хужум.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделига мувофиқ узлуксиз таълим тизимида ўқув адабиётлари таълим турлари учун тасдиқланган давлат таълим стандартлари (ёки давлат талаблари) ва фанлар бўйича узвий боғланган ўқув дастурлари асосида тайёрланади. Бунда муайян фаннинг ўқув адабиётлари мазкур таълим турида ўқитиладиган бошқа фанлар билан боғлиқлигини ва бошқа таълим турларида ушбу фаннинг ўқув дастурларидаги узвийликни таъминлаши лозим. Ўқув адабиётлари белгиланган тартибда ҳар томонлама экспертизадан ўтказилади.

Ҳар бир таълим тури учун яратилаётган ўқув адабиётларига психологик-педагогик, услубий-дидактик, санитария-гигиеник ва бошқа талаблар алоҳида белгилаб қўйилади.

Узлуксиз таълим тизимининг барча турларида фундаментал билимлардан иборат бўлган умумтаълим фанлар бўйича ўқув адабиётлари асосан анъанавий босма шаклда тайёрланади.

Электрон ўқув адабиётлари билим оловчиларнинг тасаввурини кенгайтиришга, дастлабки билимларини ривожлантиришга ва чуқурлаштиришга, қўшимча маълумотлар билан таъминлашга мўлжалланган

бўлиб, кўпроқ чуқурлаштириб ўқитиладиган фанлар бўйича яратилади. Узлуксиз таълим тизимида фан ва технологияларнинг ривожланиши сари мазмуни тез ўзгарувчан, чуқурлаштириб ўқитиладиган, умумқасбий ва махсус фанлар бўйича асосан кам ададли электрон ўқув адабиётлари тайёрланади.

Ўқув адабиётларининг мазмуни билим олувчиларда мустақил ва эркин фикрлаш, олинган билимларни босқичма-босқич бойитиш, мукаммаллаштириб бориш, мустақил таълим олиш, янги билимларни ўқув адабиётларидан излаб топиш кўникмаларини ҳосил қилишни таъминлаши керак.

Ўқув адабиётларининг шакли ва турлари

1. Ўқув адабиётларининг шакллари

Ўқув адабиётлари-муайян таълим тури (йўналиши ёки мутахассислиги) ўқув режасида қайд этилган фанлар бўйича тегишли ўқув дастурлари асосида зарур билимлар мажмуаси келтирилган, ўзлаштириш услублари ва дидактикаси ёритилган (шу жумладан, хорижий таржималар) манба бўлиб, икки хил шаклда тайёрланади:

–Анъанавий (босма) ўқув адабиётлар-таълим олувчиларнинг ёши ва психо-физиологик хусусиятлари, маълумотлар ҳажми, шрифтлари, қоғоз сифати, муқова тури ва бошқа кўрсаткичларни ҳисобга олган ҳолда қоғозда чоп этиладиган манба;

–Электрон ўқув адабиётлар-замонавий ахборот технологиялари асосида маълумотларни жамлаш, тасвирлаш, янгилаш, сақлаш, билимларни интерактив усулда тақдим этиш ва назорат қилиш имкониятларига эга бўлган манба.

2. Ўқув адабиётларининг турлари

Узлуксиз таълим тизими ўқув-тарбиявий жараёнида ўқув адабиётларнинг қуйидаги турлари қўлланилади:

Дарслик-давлат таълим стандарти, ўқув дастури, услубияти ва дидактик талаблари асосида белгиланган, миллий истиқлол гоёси сингдирилган, муайян ўқув фанининг мавзулари тўлиқ ёритилган, тегишли фан асосларини мукамал ўзлаштирилишига қаратилган ҳамда турдош таълим йўналишларида фойдаланиш имкониятлари ҳисобга олинган наир.

Ўқув қўлланма-дарсликни қисман тўлдирувчи, муайян фан дастури бўйича тузилган ва фан асосларининг чуқур ўзлаштирилишини таъминловчи, айрим боб ва бўлимларни кенг тарзда ёритишига ёки амалий машқ ва машғулотлар ечимига мўлжалланган наир.

Ўқув қўлланмада муайян мавзулар дарсликка нисбатан кенгрок ёритилади. Масалан, «Механика» физика фанининг механика қисмига бағишланган ўқув қўлланма. «Физикадан масалалар тўплами» физика фани бўйича масала ва машқлар ечишга мўлжалланган ўқув қўлланма ва ҳоказо.

Луғат аниқ бир тартибда жойлашган сўзлар (ёки сўз бирикмаси, идиомалар ва ҳоказо) тўплами, уларнинг мазмуни, ишлатилиши, келиб чиқиши, бошқа тилдаги таржимаси тўғрисида маълумот берувчи ёки сўзнинг тушунчаси, у билан белгиланувчи предметлар ҳақида ахборот берувчи нашр.

Изоҳли луғат сўзларнинг мазмунини изоҳлайдиган, ҳар бир сўзнинг фамматик, этимологик ва стилистик тавсифи берилган, уларни қўллашга оид мисоллар ва бошқа маълумотлар келтирилган, қўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган нашр.

Маълумотлар тўплами-фойдаланишга қулай шаклда яратилган муайян фанни ёки таълим йўналишини ўзлаштириш учун зарур бўлган, исбот талаб қилмайдиган маълумотлар, илмий кўрсаткич ва ўлчамлар, турли белги ва рақамлардан, илмий, ижтимоий-сиёсий, амалий, иқтисодий, маданий ва бошқа соҳалардаги қисқа маълумотлардан ташкил топган нашр.

Маълумотлар тўпламида бир қатор муҳим илмий-амалий масалаларни ечиш намуналари келтирилиши мумкин.

Лекциялар курси-фаннинг ўқув дастури бўйича ундаги барча мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган нашр, лекциялар курсининг номи тегишли фан номи билан аталади.

Лекциялар тўплами-муайян фаннинг ўқув дастури бўйича ундаги айрим мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган, даврий равишда илмий-тадқиқот изланишлар асосида янгиланиб туриладиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси бўйича чиқариладиган кичик адабли тарқатма материал.

Методик (услубий) кўрсатма-муайян фаннинг ўқув дастури бўйича курс ишлари (лойиҳалари), лаборатория ва амалий ишларни бажариш тартиби аниқ ва батафсил ифодаланган ҳамда ушбу фан бўйича талабаларда зарур амалий кўникмалар ҳосил қилишга мўлжалланган, таълим

муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида нашр этиладиган кичик ададли тарқатма материал.

Методик қўлланма-ўқитувчилар (профессор-ўқитувчилар) ва билим олувчилар учун мўлжалланган бўлиб, унда бир дарснинг мақсади, дарс ўтиши воситалари ва улардан фойдаланиш усуллари, дарснинг мазмуни, амалий машғулотлар, қўшимча топшириқлар ва бошқалар ҳақида тавсиялар баён қилинадиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр.

Шарҳ-жамият тараққиёти учун муҳим аҳамият касб этадиган меъёрий ҳуқуқий ҳужжатларни, шунингдек, баҳсга лойиқ асарларни, зояларни, фикрларни ва таърифларни изоҳловчи, муайян масалалар ечимини кўрсатувчи, кенг оммага мўлжалланган қўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган нашр.

Дайжест-илмий, илмий-услубий, ўқув, даврий адабиётлар, ҳукумат ва турли ташкилотлар фаолиятига тегишли қонунлар, қарорлар, низомлар мазмунининг қисқача баёни ва шарҳи келтирилган, соҳалага оид маълумотлар тўплами сифатида фойдаланиладиган доимий нашр.

Электрон дарслик-компьютер технологиясига асосланган ўқув услубини қўллашга, мустақил таълим олишга ҳамда фанга оид ўқув материаллар, илмий маълумотларнинг ҳар томонлама самарадор ўзлаштирилишига мўлжалланган бўлиб:

–ўқув ва илмий материаллар фақат вербал (матн) шаклда;

–ўқув материаллар вербал (матн) ва икки ўлчамли график шаклда;

–мультимедиа (multimedia ғўп ахборотли) қўлланмалар, яъни маълумот уч ўлчамли график кўринишда, овозли, видео, анимация ва қисман вербал (матн) шаклда;

–тактил (ҳис қилинувчи, сезиладиган) хусусиятли, ўқувчини «экран оламида» стерео нусхаси тасвирланган реал оламга кириши ва ундаги объектларга нисбатан ҳаракатланиш тасаввурини яратадиган шаклда ифодаланади.

Маълумотлар банки ахборот технологияларнинг имконияти ва воситалари асосида яратилган, статик ва динамик режимда тузилган, товуш ва рангли тасвирлар билан таъминланган, катта ҳажмдаги ахборотларни ўз ичига қамраб олган ва уларни турли кўринишда (жадвал, диаграмма, гистограмма, матн, расм ва ҳоказо) бера оладиган, ўқув жараёнида билим олувчилар томонидан ўз устида мустақил ишлаши ва ўз билимларини назорат қилиши учун қўлланиладиган, доимий равишда тўлдириб бориладиган, кенг доирада фойдаланишига мўлжалланган, тегишли

ваколатли давлат ташиклотида қайд этилган соҳалар бўйича маълумотлар тўпламидир.

1. Монографи-ягона муаммонинг ёки мавзунинг тўлиқ ва ҳар томонлама тадқиқоти натижаларига эга бўлган, битта ёки бир нечта муаллиф қаламига мансуб китоб ёки брошюра (рисола) тарзидаги илмий нашр.

2. Ўқув-услубий қўлланма-ўқув фанини, унинг бирор бўлимини, қисмини ўқитиш услуби бўйича ёки тарбия услуби бўйича материалларга эга бўлган ўқув наشري.

3. Қомус (энциклопедия)-алифбо ёки махсус тизимланган тартибда қисқа мақолалар кўринишида баён қилинган, билимлар ва амалий фаолиятнинг бир ёки барча тармоқлари бўйича умумлаштирилган кўринишидаги асосий маълумотларга эга бўлган бир ёки кўп жилдли маълумотнома нашр. Кирилган маълумотлар доирасига боғлиқ тарзда универсал (умумий) ва тармоқ (махсус) қомусларга ажратилади.

Ўқув-услубий мажмуанинг педагогик функциялари

Ўқув адабиётини таҳлил қилишда ва баҳолашда унинг, аввало, куйидаги функцияларни рўёбга чиқарганлик даражаси аниқланиши лозим:

1. Ахборий функция-ўқувчи муайян фан бўйича эгаллаши мажбурий бўлган билим мазмунини ҳамда унда шаклланиши лозим бўлган фаолият турларини қамраб олганлиги.

2. Трансформациявий (ўзгарувчан) функция-ўқувчиларга тушунарлик тамойилини ҳисобга олган ҳолда илмий- назарий, дунёқарашга, бадиий қийматга оид техник-технологик ва бошқа билимларнинг қамраб олиниши, ривожлантирилиши ва аниқлаштирилиши. Бу мақсадга аксарият дидактик воситалар, масалалар ва машқлар тизими воситасида эришилади.

3. Тизимловчи функция-ўқув материални тизимланган шаклда қайи кетма-кетликда баён қилиш орқали эришилиб, у ўқувчиларни илмий тизимлаш усулларига ўргатади. Бу функциянинг амалга оширилиши ўқитувчига таълим жараёнини фаоллаштириши имконини беради.

4. Билимларни мустаҳкамлаш ва ўз-ўзини назорат қилиш функцияси-ўқитувчи раҳбарлигида ўқув қўлланмаларидаги назорат саволларига, ўз-ўзини назорат тест материалларига ҳамда амалий машғулотларга таянган ҳолда талабаларнинг ўзлаштириши мажбурий бўлган материалларни мустақил ўзлаштириб олишларига қаратилган фаолиятларига кўмаклашиш.

Ўқув адабиётларига қўйиладиган талаблар

Умумий талаблар

Таълим турларининг хусусиятларидан ва нашр шаклидан қатъий назар барча ўқув адабиётлар қуйидаги умумий талабларга жавоб бериши керак:

– давлат таълим стандартлари (давлат талаблари) асосида тайёрланиши;
– таълим-тарбия жараёнига ҳамкорлик педагогикаси ва ўқитишнинг интерактив услубларини тадбиқ қилишда кўмак бериши;

– тегишли ўқув фанининг назарий ва амалий ривожланишида, узоқ ва яқин ўтмишдаги бой интеллектуал меросимизнинг ўрни ва аҳамиятини кўрсатиши;

– интеллектуал инсонпарварлик ғояларининг акс эттирилиши, инсоннинг табиат ва ижтимоий ҳаётда ўта масъулиятлилигини англаштиришга қаратилиши;

– ватанпарварлик ва миллий ғурур ҳиссини шакллантириши, мустақил ва ижодий фикрлашга йўналтириши;

– маънавий-ахлоқий сифатларни шакллантириши, таълим ва тарбия узвийлигини таъминлаши;

– билимларни онгли равишда ўзлаштириш, қизиқиш уйғота оладиган ва мустақил фикрлашга йўналтира оладиган хусусиятларга эга бўлиши;

– билим олувчиларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантиришга қаратилиши, мустақил таълим олишга қизиқиш уйғотиши;

– юқори даражада умумлаштирилган ва замонавий илмий билимларга асосланган маълумотлар (қонунлар, айниятлар, таснифлар ва ҳоказо)дан ташкил топиши;

– иллюстрацияларга бой, кўргазмали тасвир ва бадиий-услубий жиҳатдан амалий фаолиятга қаратилган бўлиши;

– билим олувчиларнинг ёши ва психо-физиологик хусусиятларини ҳисобга олиши;

– билимларнинг мутлақлиги ва нисбийлигини ёрқин ифодалаши;

– таълим олувчиларнинг билими, ўқуви ва кўникмаларини назорат қилиш имкониятига эга бўлиши;

– таълим ва тарбияни ижтимоий ҳаёт, унумли меҳнат билан узвий боғланишига эътибор бериши;

– фан ва техника ютуқларининг аҳамиятини ифодалаши, илмий масалаларнинг мантиқий кетма-кетликда, фаннинг ўқув дастурига мувофиқ баён этилиши;

яхлитликни идрок қилиш ҳисси шаклланиши учун барча маълумотлар мантиқий бир тизимда берилиши; матн жозибали шаклда баён этилиши.

Асосий тушунча ва хулосаларнинг таърифлари ниҳоятда аниқ ва равшан ёзилиши, атамаларнинг умумийлигига эришилиши.

Санаб ўтилганлардан ташқари ҳар бир таълим турининг ўқув адабиётларига ўзига хос бўлган талаблар қўйилади.

Фанн ўқитишдаги ахборот технологиялар

“Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанини ўқитиш жараёнида маъруза ва амалий дарсларида мос равишда ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларидан фойдаланиб янги инфор­мацион-педагогик технологиялар тадбиқ этилади, ҳамда ушбу фанга оид ишлаб чиқилган дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, маърузалар электрон версияси, фаннинг асосий адабиёти электрон версияси, вертуал стендлар ҳамда янги педагогик ва ахборот технологияларидан, замонавий техник воситалардан, компьютер техникаси ва проектордан, хорижий мамлакатлар замонавий йўллари ҳақидаги видеотасвирлардан, электрон дарсликлардан, маълумот олишда интернет манбаларидан кенг фойдаланилади.

Амалий машғулотларни ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

“Автомобиль йўллари ва аэродромларни эксплуатация қилиш” фанидан амалий ишларни оддий ҳисоблаш усулида ва компьютер дастурларида бажариш режалаштирилган.

Қуйида амалий ишларни тавсия этилган мавзулари келтирилган:

–Магистратура мутахассислиги стандартининг асосий бўлимлари ва уларга қўйилган талабларни (5А 340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш давлат таълим стандарти мисолида ўрганиш)

–махсус фанлар бўйича тузилган фан дастурлари ва ишчи дастурларида келтирилган маълумотларни ўрганиш (ҳар бир магистрант алоҳида фан бўйича таҳлил ўтказди);

–ўқитувчининг шахсий иш режасини тузиш (турли лавозимдаги 0.75; 0.5; 0.25 ставкадаги ўқитувчилар мисолида тузиш);

–махсус фан бўйича календар-мавзу режасини тузиш (маъруза, амалий машғулот ёки лаборатория ишлари учун);

–фан бўйича гуруҳ журалини тузиш (маъруза, амалий машғулот ёки лаборатория иши учун);

–махсус фан мавзулари бўйича маъруза матнини тузиш. (магистрант махсус фанларнинг бирортаси бўйича мавзу танлаб, маъруза матнини тузади.);

–махсус фан мавзуси бўйича амалий машғулот услубий кўрсатмасини тузиш (ўқитувчи ёрдамида);

–махсус фан мавзуси бўйича лаборатория ишига услубий кўрсатма тузиш (ўқитувчи билан биргаликда тузиш);

–махсус фан бўйича курс лойиҳасини (ишини) бажариш учун топшириқ тузиш (ўқитувчининг кўрсатмаси бўйича);

–махсус фан бўйича рейтинг-назорати учун тест саволларини тузиш (ўқитувчи топшириғига асосан);

–талабаларга ташкилий ва тарбиявий ишлар ўтказиш режаларини тузиш (берилган топшириққа асосан).

Замонавий педагогик технологиялари таълим-тарбия жараёнига тадбиқ қилиш назариясининг шакилланиши маълум бир тарихий муддат оралиғида кечди. Ривожланган мамлакатларда таълим технологияси ва унинг муаммолари устида тадқиқодлар олиб борилди ва уни тадқиқ этувчи ташкилотлар тузилди, махсус журналлар нашр этилди. Бу жараён босқичма-босқич қуйдаги кўринишда амалга оширилди.

1-босқич. XX асрнинг 30-йилларида, таълим-тарбия машғулотларини аниқ ва самарали ташкил этишга кўмаклашувчи усул ва услублар йиғиндиси “педагогик техника”, уни амалга оширувчи “педагогик мастер” (педагогик маҳорат маъносида) номини олиб, ўша даврда таълимнинг энг самарали тадбири ҳисобланган.

2-босқич. Ўтган асрнинг 50-йилларида таълим жараёнида техник воситаларни қўллаш, уларнинг имкониятларини такомиллаштириш, ахборот сиғими кўпайтириш, ахборотларни узатиш хизматини сифатли ташкил этишни ривожлантириб, у ўқитишнинг техник воситалари (ЎТВ) ёрдамида амалга ошириш деб номланган, русчада у ТСО деб аталган.

3-босқич. XX асрнинг 60-йиллари дастурий таълим (програмное обучение) жорий этилиб, унда таълим мақсадларига аниқлик киритилди, таълим жараёни, умумий бўлсада, лойиҳалана бошланди. Шунингдек, таълим олувчилар томонидан назарий билимларнинг ўзлаштириш эҳтимолини олдиндан ташхислаш, таълим жараёнининг самарадорлигини аниқлаш, таълимнинг мақсадий натижаларини ўрганиш, таҳлил этиш жараёнлари жорий этилди.

4-босқич. Ўтган асрнинг 70-йилларидан бошланиб, шу кунгача давом этиб келмоқда. Бу даврда ўқитувчи маҳоратига боғлиқ бўлмаган ҳолда, педагогик жараён якунида кафолатланган натижаларга эришиш, педагогик жараён самарадорлигини ошириш мақсадида, уни мантиқий қисмлар (модулар)га ажратиб ўқитиш, аввалдан бутун дарс жараёни

лойиҳасини тузиб олиш, унда ишлатиладиган педагогик усуллар ва ахборот технологияларининг қўлланиш жойларини аввалдан белгилаш, бутун педагогик жараёни доимо назоратда тутиб туриш, педагогик жараён самарадорлигини баҳолаш ва бошқа бир қатор масалалар ўртага ташланди ва маълум даражада, уларнинг ечими топилди.

Махсус фанларни ўқитишдаги ахборот технологиялар

“Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитишда илғор хорижий тажрибалар” фанини ўқитиш жараёнида маъруза ва амалий дарсларида мос равишда ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларидан фойдаланиб янги инфор­мацион-педагогик технологиялар тадбиқ этилади, ҳамда ушбу фанга оид ишлаб чиқилган дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, маърузалар электрон версияси, фаннинг асосий адабиёти электрон версияси, виртуал стендлар ҳамда янги педагогик ва ахборот технологияларидан, замонавий техник воситалардан, компьютер техникаси ва проектордан, хорижий мамлакатлар замонавий йўллари ҳақидаги видеотасвирлардан, электрон дарсликлардан, маълумот олишда интернет манбаларидан кенг фойдаланилади.

Бу мавзуга тегишли маълумотларни қуйидаги усулларда кўриб чиқамиз:

1. Танқидий фикрлашга ўргатиш услублари

Сўнги йилларда танқидий фикрлашни қўллаш ва бунга ўргатишга фанлараро дастур сифатида катта эътибор берилмоқда. Чунки у ўқитишга ёндашув ва услубларнинг универсал мажмуи сифатида очиқ ва демократик жамият тамойилларига тўлароқ мос келади. Бундай ёндошув Ж.Стилл, К.Мередис ва Ч.Темплнинг “Чтение и письмо для развития критического мышления” номли қўлланмасида баён этилган. “Ўқиш ва ёзиш танқидий фикрларни ривожлантириш учун” номи (ЎЁТФ) ўзининг расмий мазмуни бўйича ўта камтарона ифодаланган.

Танқидий фикрлаш ўқув хонасидаги муҳитни ўзгартириб, унга жушқинлик тусини бериш, машғулотларни эса ўқитувчи ва талаба учун қувончга айлан­тиришдир. Бундай технология, кўп фикрлилик ва матнни шарҳлаш нуқтаи назарнинг кўплиги ва билиш жараёнинг рефлексивлиги, маданиятни замонавий тушуниш каби ғояларга асосланади. Шахс қадрияти ғояси ва унинг ривожланиши, ўзгўзини англаши ва рўёбга чиқариши учун қулай шароит яратишнинг сўзсиз устуворлиги энг муҳим бўлиб ҳисобланади.

Қуйидаги фикрларни танқидий фикрлашни тасдиғи сифатида келтириш мумкин.

1. Янги вазиятлар учун қўлланилаётган самарали узлуксиз таълим биз учун ахборот ва ғояларнинг тушунарли бўлиши муаммосини ташкил қилади. Талабалар ахборот ва ғояларни фаоллик билан ўзлаштиришдагина энг юқори натижага эришиши мумкин.

2. Фикрлаш фаолиятини ривожлантиришнинг турли стратегия (шакл)лари қўлланилгандагина ўқиш жараёни муваффақиятлироқ бўлади. Бундай стратегиялар ўқув жараёнини онглироқ бўлишини таъминлайди.

3. Талабалар ўз билимларини муайян масалаларни эчишда тадбиқ эта олсаларгина уларда билим ва ижодий фикрлаш ривожланади.

4. Талабаларнинг олдин эгаллаган билимларига ва тажрибаларга асосланган ўқиш мустаҳкам бўлади. Буларнинг ҳаммаси талаба га янги ахборотни билганлари билан боғлаш имкониятини беради.

5. Талабалар ғоялар ва тажрибаларнинг турли-туманлиги тўғри тушунсаларгина танқидий фикрлаш ва ўқиш яхши натижа беради. Агар “ягона битта жавоб” рухий устуворлик қилса, унда танқидий фикрлашга имкон бўлмайди.

2. *Инсерт усулини қўллашга оид услубий қўлланмалар.*

Бу усулнинг мазмун шундан иборатки, ўқиш жараёнида ўқув материалининг ҳар бир сатр боши (ёки қисми)нинг мазмуни баҳолашиб, хулоса варақнинг чап томонига қалам **билан махсус** белги қилиб қўйиб борилади. Масалан:

“У”- ўқиётганингиз сизнинг билган ва ўйлаб турганингизга мос тушса:

“Ғ”- ўқиётганингиз сизнинг билган ва ўйлаб турганингизга қарама-қарши тушса:

“х”- ўқиётганингиз сиз учун янгилик бўлса;

“?”- ўқиётганингиз тушунарли бўлмаса ёки бу ҳақда сиз батафсил маълумот олишни хоҳласангиз.

Шундай қилиб, матнни ўқиш жараёнида ўз билимингиз ва тушунчангиздан келиб чиққан ҳолда, унинг четига (чап томонига) тўрт хил белги қўясиз. Ҳар бир қатор белги ёки таклиф этилаётган ғояга белги қўйиш шарт эмас. Сиз бу белгилар ёрдамида ахборот тўғрисидаги ўзингизнинг яхлит тасаввурингизнинг яққол акс эттиришингиз лозим. Умуман орлганда, ҳар бир сатр бошига бир ёки иккита, баъзан эса ундан кўпроқ ёки озроқ белги қўйилиши ҳам мумкин.

ИНСЕРТ усулининг маъноси шуки, у талабага янги ахборотни номаълум ёки янги, тушунарсиз ёки эътироз билдириш лозим бўлганларга ажратиб баҳолаш имконини беради.

Танқидий фикрлаш асослари

Танқидий фикрлашнинг асосини қуйидаги уч фаза ташкил қилади: *даъват, англаш, мулоҳаза* (ДАМ). Бу фазаларни батафсилроқ кўриб чиқайлик:

Даъват фазасининг аҳамияти шундан иборатки, унда янги билимлар, ўзи мустақил танлаган мақсад учун интилиш талабада анчагина кучли бўлади.

Англаш ифодали фикрлашнинг иккинчи фазаси ҳисобланади. Унда янги ахборот даъват фазасида фаоллаштирилган ахборот билан боғланади. Янги ўқув материалнинг тушунилишига эришиш бу фазанинг энг муҳим вазифасидир. Бу фазада ўз тушунчаларини "орқасидан кузатиб" бориш муҳимдир. Субъектнинг ички жараёнлари ва ҳолатларини ўзи томонидан билиб бориши рефлексия (баъзан мета-билиш) деб аталади.

Рефлексия (*лотинча reflexio-орқага қайтиш*) *фалсафага оид тушунча бўлиб, у индивид онгида содир бўлаётган ўзгаришлар ҳақида ўзининг мулоҳаза юритишини англатади. Рефлексия-бу субъектнинг фақатгина ўзини-ўзи тушуниши бўлибгина қолмай, балки у «рефлексияланувчи»ни, унинг шахсий хусусиятлари, таъсирга жавоб беришнинг ифодаланганлиги ва билишига оид тасаввурларнинг ойдинлаштирилиши ва бошқалар томонидан тушунилишини ҳам англатади.*

ЎЁТФнинг учинчи фазаси мулоҳаза қилиш деб аталади. Бу фазада билимлар мустаҳкамланади ва ўрганилаётган масала бўйича олдинги фазаларга нисбатан бошқача (тўлароқ) тасаввур шакланади ва у «ўқиганлик»нинг ортишига олиб келади. Талаба ўз ўқув мақсадига эришгандагина бундай ўзгаришлар содир бўлиши мумкин. Шундай қилиб, учинчи фазада талабани ўқиганликнинг пастроқ даражасидан унинг юқорироқ даражасига ўтказиш содир бўлади. ЎЁТФ асослари (даъват, англаш, мулоҳаза) талабага шундай шароитлар яратадики уларнинг миқёсида у қуйидагиларни уддалайди, деб ҳисоблайдилар:

- талабаларнинг фикрлашини фаоллаштиради;
- талабалар мақсадини ажратади;
- фаол мунозарага имкон яратади;
- ўқишга имкониятни оширади;
- фаол ўқув фаолиятини таъминлайди;
- ўзгаришларни рағбатлантиради;
- талабаларга турли хил фикрларни эшитишлари учун имкон беради;
- саволини беришда талабаларга ёрдам беради;
- ўз-ўзини рўёбга чиқаришга имкон беради;

- талабалар томонидан ахборотларни қайта ишланишини таъминлайди;
- танқидий фикрлашга имконият яратади.

Агар ўқув жараёни юқорида таъкидлаганидек мулоҳаза асосида ташкил этилса. талабалар фаол бўладилар, ўқитувчи эса уларга шерик бўлиб ҳисобланади Ўзаро фикр алмашиш пайтида улар маълум даражада ўқитувчи фаолиятининг айрим қисмларини бажарадилар, ўқув гуруҳи эса ҳамжамиятга айланади.

Синквейн (ахборотни йиғиш) услуби

ЎЁТФ лойиҳасида ўрганилаётган материални яхшироқ англаш учун қўлланиладиган усуллардан бирини кўриб чиқайлик. Ўқитувчиларни машғулотнинг индентификацияланувчи ўқув мақсадларини тузишга ўргатиш тажрибаси шуни кўрсатадики кўп йиллар давомида ўқув мақсадларини фақат ўқитувчи фаолияти орқали ифодаланиб келиниши мияга қаттиқ ўрнашиб қолган. Бунинг натижасида яхши натижаларни талабалар вазифалари орқали ифодалашда маълум камчиликлар содир бўлмоқда. Бундай ҳолда индентификацияланувчи ўқув мақсадлар» тушунчасини англаш фазасида синквейн (синквейн-французча беш) услубини қўллаш фойдалидир.

Синквейн беш қатордан иборат ўзига хос, қофиясиз шеър бўлиб, унда ўрганилаётган тушунча (ҳодиса, воқеа, мавзу тўғрисидаги ахборот йиғилган ҳолда, талаба сўзи билан турли вариантларда ва турли нуқтаи назар орқали ифодаланади. Синквейн тузиши мураккаб ғоя, сезги ва ҳиссиётларни бир нечагина сўзлар билан ифодалаш учун муҳим бўлган малакадир. Синквейн тузиш жараёни мавзунини яхшироқ англашга ёрдам беради.

Синквейн тузиш қоидаси:

1. Биринчи қаторда мавзу (топшириқ) бир сўз билан ифодаланади (одатда от билан).
2. Иккинчи қаторда мавзу иккита сифат билан ифодаланади.
3. Учинчи қаторда мавзу доирасидаги ҳатти-ҳаракатни учта сўз билан ифодаланади.
4. Тўртинчи қаторда мавзуга нисбатан муносабатни англаувчи ва тўртта сўздан иборат бўлган фикр (сезги) ёзилади.
5. Охирги қаторга мавзу моҳиятини такрорлайдиган, маъноси унга яқин бўлган битта сўз ёзилади.

Кластер «ахборотни ёйиш» услуби.

Кластерларга ажратиш педагогик стратегия бўлиб, у кўп вариантли фикрлашни ўрганилаётган тушунча (ҳодиса, воқеа)лар ўртасида алоқа ўрнатиш малакаларини ривожлантиради, бирор мавзу бўйича талабаларни эркин ва очикдан-очик фикрлашга ёрдам беради. «Кластер» сўзи ғунча,

боғлам маъносини англатади. Кластерларга ажратишни даъват, англаш ва мулоҳаза қилиш босқичларидаги фикрлашни рағбатлантириш учун қўллаш мумкин. У асосан янги фикрларни уйғотиш, мавжуд билимларга етиб бориш стратегияси бўлиб, муайян мавзу бўйича янги фикр юритишга чорлайди.

Бирор мавзу бўйича кластерлар тузишдан бу мавзунини мукамал ўрганмасдан олдин фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Кластерлар тузиш кетма-кетлиги:

1. Аудитория ёзув тахтаси ўртасига катта қоғоз варағига "калит" сўз ёки гапни ёзинг.

2. Ушбу мавзуга тегишли бўлган сўзлар ёки гапларни ёзинг.

3. Тушунча ва ғоялар тўғрисидаги ўзаро боғланишни ўрнатинг.

4. Эсланган вариантларингизнинг ҳаммасини ёзинг.

Кластер тузишда гуруҳдаги барча талабаларнинг иштирок этиши, шу гуруҳ учун ғоялар узаги бўлиб хизмат қилади.

Ақлий ҳужум

Ақлий ҳужум услуби универсал қўлланиш характериға эға. «Ақлий ҳужум»нинг вазифаси кичик гуруҳлар ёрдамида янги-янги ғояларни яратишдир (кичик гуруҳнинг яхлитлигидаги кучи унинг алоҳида аъзоларининг кучлари йнғиндисидан кўп бўлади). Ақлий ҳужум муаммони ҳал қилаётган кишиларнинг кўпроқ ақл бовар қилмайдиган ва ҳатто фантастик ғояларни яратишға ундайди. Ғоялар қанча кўп бўлса, уларнинг ҳеч бўлмаганда биттаси айна муддао бўлиши мумкин. Бу ақлий ҳужум негизидаги тамойилдир.

“Ақлий ҳужум”нинг қоидалари:

–фикр ҳеч қандай чекланмаган ҳолда иложи борича қаттиқроқ айтилиши лозим;

–ҳар қандай ғояни айтиш мумкин:

–ғояларға тушунтириш берилмайди, вазифаға бевосита боғлиқ ҳолда айтилади:

–таклифлар бериш тўхтатилмагунча айтилган ғояларни танқид ёки муҳокама қилишға йўл қўйилмайди;

–барча айтилган таклифлар ёзиб борилади.

Ақлий ҳужум тўхтатилгандан сўнг барча айтилган ғоялар муҳокама қилиниб, энг мақбули танланади.

Ақлий ҳужумни ўқув жараёнида: маърузаларда якка тартибда ёки жуфтликда, амалий машғулотларда эса 4-7 кишидан иборат кичик гуруҳларда, шунингдек, гуруҳ бўйича ҳам ўтказиш мумкин. Ақлий ҳужум

машғулотларда талабалар фаоллигини оширишга, чарчоғни йўқотишга, гоёни излашга шароит яратади.

Мавзу бўйича саволлар

1. Ўқув адабиётларининг қандай шакли ва турларини биласиз?
2. Дарслик қандай талаблар асосида тайёрланади?
3. Ўқув қўлланма қандай талаблар асосида тайёрланади?
4. Лекция курсида нималар ёритилади?
5. Методик кўрсатмада нималар ёритилади?
6. Ўқув-услубий мажмуа қандай педагогик функцияларни бажаради?
7. Махсус фанларни ўқитишда қандай ахборот технологияларидан фойдаланилади?
8. Танқидий фикрлашга ўргатиш услуби деганда нимани тушунасиз?
9. “Кластер” услубини тушунтириб беринг.
10. “Ақлий хужум” услубини тушунтириб беринг.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.
2. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.
3. С.Ғуломов ва бошқалар. Ўқув адабиётларини яратиш ва уни баҳолаш мезонлари. Т. “Меҳнат” 1998-40бет.
4. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.
5. Б.Л.Фарберман, Р.Г.Мусина, Ф.А.Жумабоев. Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари. Т.: 2002-192бет.
6. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.
7. Азизов Қ.Х., Ўроқов А.Х. 5А340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан ўқув қўлланма. Тошкент. ТАЙИ. 2014 йил, - 123 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР

1-Мавзу: Мутахассислик фан ўқитувчиларининг ўқув меъерий ҳужжатлари. Ўқитувчининг методик ишлари ва уларни режалаштириш, ташкил этиш ва тайёрлаш методикаси

Амалий машғулот режаси

1. Магистратура мутахассислиги давлат таълим стандартининг асосий бўлимлари ва уларга қўйилган талабларни ўрганиш.

2. Махсус фанлар бўйича тузилган фан дастурлари ва ишчи дастурларида келтирилган маълумотларни ўрганиш.

Тингловчиларга мавзуни 5A340602 – Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш давлат таълим стандарти мисолида ўрганиш ҳамда ўқитувчи кўрсатмасига асосан берилган ўқув ва ишчи дастурларнинг асосий бўлимларини тайёрлаш.

Назарий саволлар

1. Магистрнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган талаблар нималардан иборат?

2. Умумметодологик фанлар блоки бўйича умумий талабалар дегенде нимани тушунасиз?

3. Ўқитувчиларнинг ўқув-меъерий ҳужжатларига нималар киради?

4. Ўқитувчининг методик ишларини режалаштириш деганда нимани тушунасиз?

5. Методик ишларни тайёрлаш методикаси қандай тартибда бўлиши керак?

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг давлат стандарти. Т. 2014 й. 37 бет.

2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.

3. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.

4. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.

5. С.Ғуломов ва бошқалар. Ўқув адабиётларини яратиш ва уни баҳолаш мезонлари. Т. “Меҳнат” 1998-40бет.

6. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.

7. Эшмухамедов Р.Ж., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.

8. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.

9. Азизов Қ.Х. 5А340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан амалий машғулотларни бажариш бўйича услубий кўрсатма. Тошкент. ТАЙИ. 2015 йил, - 23 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>

2-Мавзу: Автомобиль йўллари лойihalаш ва қуриш фанларини ўқитишнинг замонавий метод ва воситалари, ўқитиш шакллари умумий тавсифи

Амалий машғулот режаси

1. Махсус фан мавзулари бўйича маъруза матнини тузиш.
2. Махсус фан мавзуси бўйича амалий машғулотлар услубий кўрсатмасини тузиш.

Тингловчиларга мавзуни амалиёт ўтказувчисининг кўрсатмасига асосан А-4 формат қоғозида 10-12 бет ҳажмида маърузалар матнини ва мавзу бўйича услубий кўрсатма тайёрлаш.

Назарий саволлар

1. Маъруза турлари ва уларга қўйиладиган талаблар нималардан иборат?
2. Очiq маърузаларни ташкил этиш ҳақида тушунча беринг?
3. Семинар машғулотларни ўтказиш технологияси ҳақида тушунча беринг?
4. Амалий машғулотларни ўтказиш технологияси ҳақида тушунча беринг?
5. Махсус фан мавзулари бўйича маъруза матнини тузишни тушунтириб беринг?

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг давлат стандарти. Т. 2014 й. 37 бет.
2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
3. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.
4. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.
5. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.
6. Б.Л.Фарберман, Р.Г.Мусина, Ф.А.Жумабоев. Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари. Т.: 2002-192бет.
7. Эшмухамедов Р.Ж., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” ” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.
8. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.
9. Азизов Қ.Х. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан амалий машғулотларни бажариш бўйича услубий кўрсатма. Тошкент. ТАЙИ. 2015 йил, - 23 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>

3-Мавзу: Лаборатория машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси, мустақил таълим ва уни ташкил этиш методикаси. Автомобиль йўллари лойihalаш ва қуриш фанларидан курс лойihalаси (курс иши)ни тайёрлаш ва ҳимоя қилиш методикаси

Амалий машғулот режаси

1. Махсус фан мавзуси бўйича лаборатория ишига услубий кўрсатма тузиш.
2. Махсус фан бўйича курс лойihalасини бажариш учун топширик тузиш.

Тингловчиларга мавзунини ўқитувчи кўрсатмасига биноан мавзу бўйича лаборатория ишига ва курс лойihalасини (ишини) бажариш учун топширик бўйича услубий кўрсатма тайёрлаш.

Назарий саволлар

1. Лаборатория машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси ҳақида тушунча беринг?
2. Мустақил таълим ва уни ташкил этиш методикаси ҳақида тушунча беринг?
3. Махсус фанлардан курс иши (лойihalаси)ни тайёрлаш методикаси ҳақида тушунча беринг?
4. Махсус фан мавзуси бўйича лаборатория ишига услубий кўрсатма тузишни тушунтириб беринг?
5. Махсус фан бўйича курс лойihalасини (ишини) бажариш учун топширик тузишни тушунтириб беринг?

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. 5А340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг давлат стандарти. Т. 2014 й. 37 бет.
2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
3. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.
4. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.
5. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.

6. Б.Л.Фарберман, Р.Г.Мусина, Ф.А.Жумабоев. Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари. Т.: 2002-192бет.

7. Эшмухамедов Р.Ж., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” ” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.

8. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.

9. Азизов Қ.Х. 5А340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан амалий машғулотларни бажариш бўйича услубий кўрсатма. Тошкент. ТАЙИ. 2015 йил, - 23 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>

4-Мавзу: Мутахассислик фанларидан ўқув амалиётини ташкил этиш ва ўтказиш. Автомобиль йўллари лойихалаш ва қуриш фанларини ўқитиш жараёнида талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг рейтинг тизими

Амалий машғулот режаси

1. Махсус фан бўйича рейтинг-назорати учун тест саволларини тузиш.

Тингловчиларга мавзуни амалиёт ўқитувчисининг кўрсатган фани бўйича 20 та дан кам бўлмаган тест саволларини тайёрлаш тайёрлаш.

Назарий саволлар

1. Махсус фанларни ўқитиш жараёнида талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг рейтинг тизими ҳақида тушунча беринг?
2. Махсус фанлардан ўқув амалиётини ташкил этиш ва ўтказиш ҳақида тушунча беринг?
3. Махсус фанлардан ўқув амалиётини ташкил этиш ва ўтказиш тартибини тушунтиринг?
4. Махсус фан бўйича рейтинг-назорати учун тест саволларини тузиш ҳақида маълумот беринг?
5. Махсус фанларни ўқитиш шаклларининг умумий тавсифи нималардан иборат?

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.
3. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.
4. С.Ғуломов ва бошқалар. Ўқув адабиётларини яратиш ва уни баҳолаш мезонлари. Т. “Меҳнат” 1998-40бет.
5. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.
6. Эшмухамедов Р.Ж., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.
7. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>

V. КЕЙСЛАР БАНКИ

VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

1. Амалий машғулотларини ўтказишнинг замонавий технологиялари.
2. Амалий машғулотларни ўтказишнинг хорижий тажрибалари.
3. Лойиҳалаш ва қурилиш фанини ўқитиш жараёнида ахборот технологияларидан фойдаланиш.
4. Лойиҳалаш ва қурилиш фанларини ўқитиш жараёнида хорижий технологияларидан фойдаланиш.
5. Мутахассислик фан ўқитувчиларининг ўқув меъёрий ҳужжатлари.

VII. ГЛОССАРИ

Термин	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
<i>Геодезик ишлар</i>	Геодезик асбоблар билан бажариладиган ишлар	
<i>Қуришнинг янги технологиялари</i>	Замонавий фан ва технологиялар асосида қурилиш ишларининг бажарилиш кетма-кетлиги	
<i>Таъмирлаш ва сақлаш</i>	Йўл ва йўл иншоотларини таъмирлаш ва сақлаш	
<i>Қуриш ва эксплуатация қилиш</i>	Йўл ва йўл иншоотларини қуриш ва ундан фойдаланиш	
<i>Реконструкция қилиш</i>	Мавжуд автомобиль йўлини режа, бўйлама ва кўндаланг кесимларда қисман ўзгартиришлар билан олиб бориладиган қурилиш ишлари	
<i>Дарслик</i>	Давлат таълим стандарти, ўқув дастури, услубияти ва дидактик талаблари асосида белгиланган, миллий истиқлол ғояси сингдирилган, муайян ўқув фанининг мавзулари тўлиқ ёритилган, тегишли фан асосларини мукамал ўзлаштирилишига қаратилган ҳамда турдош таълим йўналишларида фойдаланиш имкониятлари ҳисобга олинган нашр	
<i>Ўқув қўлланма</i>	Дарсликни қисман тўлдирувчи, муайян фан дастури бўйича тузилган ва фан асосларининг чуқур ўзлаштирилишини таъминловчи, айрим боб ва бўлимларни кенг тарзда ёритишга ёки амалий машқ ва машғулотлар ечимига	

	мўлжалланган нашр	
Услубий қўлланма	Ўқитувчилар (профессор-ўқитувчилар) ва билим олувчилар учун мўлжалланган бўлиб, унда бир дарснинг мақсади, дарс ўтиш воситалари ва улардан фойдаланиш усуллари, дарснинг мазмуни, амалий машғулотлар, қўшимча топшириқлар ва бошқалар ҳақида тавсиялар баён қилинадиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида чоп этиладиган нашр	
Лугат	Аниқ бир тартибда жойлашган сўзлар (ёки сўз бирикмаси, идиомалар ва ҳоказо) тўплами, уларнинг мазмуни, ишлатилиши, келиб чиқиши, бошқа тилдаги таржимаси тўғрисида маълумот берувчи ёки сўзнинг тушунчаси, у билан белгиланувчи предметлар ҳақида ахборот берувчи нашр	
Изоҳли лугат	Сўзларнинг мазмунини изоҳлайдиган, ҳар бир сўзнинг фамматик, этимологик ва стилистик тавсифи берилган, уларни қўллашга оид мисоллар ва бошқа маълумотлар келтирилган, қўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган нашр	
Лекциялар курси	Фаннинг ўқув дастури бўйича ундаги барча	

	<p>мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган нашр, лекциялар курсининг номи тегишли фан номи билан аталади</p>	
<p><i>Лекциялар тўплами</i></p>	<p>Муайян фаннинг ўқув дастури бўйича ундаги айрим мавзуларнинг асосий мазмуни қисқа ёритилган, бирламчи янги билимларни олишга қаратилган, фойдаланиладиган асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар кўрсатилган, ўз-ўзини назорат қилишга оид саволлар туркуми, мавзуга тегишли таянч атама ва иборалар келтирилган, даврий равишда илмий-тадқиқот изланишлар асосида янгиланиб туриладиган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси бўйича чиқариладиган кичик ададли тарқатма материал</p>	
<p><i>Методик кўрсатма</i></p>	<p>Муайян фаннинг ўқув дастури бўйича курс ишлари (лойихалари), лаборатория ва амалий ишларни бажариш тартиби</p>	

	<p>аниқ ва батафсил ифодаланган ҳамда ушбу фан бўйича талабаларда зарур амалий кўникмалар ҳосил қилишга мўлжалланган, таълим муассасаларининг илмий (педагогик) кенгаши тавсияси асосида нашр этиладиган кичик ададли тарқатма материал.</p>	
Шарҳ	<p>Жамият тараққиёти учун муҳим аҳамият касб этадиган меъёрий ҳуқуқий ҳужжатларни, шунингдек, баҳсга лойиқ асарларни, ғояларни, фикрларни ва таърифларни изохловчи, муайян масалалар ечимини кўрсатувчи, кенг оммага мўлжалланган кўшимча адабиёт сифатида фойдаланиладиган нашр</p>	
Электрон дарслик	<p>Компьютер технологиясига асосланган ўқув услубини қўллашга, мустақил таълим олишга ҳамда фанга оид ўқув материаллар, илмий маълумотларнинг ҳар томонлама самарадор ўзлаштирилишига мўлжалланган бўлиб:</p> <ul style="list-style-type: none"> –ўқув ва илмий материаллар фақат вербал (матн) шаклда; –ўқув материаллар вербал (матн) ва икки ўлчамли график шаклда; –мультимедиа қўлланмалар, яъни маълумот уч ўлчамли график кўринишда, овозли, видео, анимация ва қисман 	

	<p>вербал (матн) шаклда; –тактил (ҳис қилинувчи, сезиладиган) хусусиятли, ўқувчини «экран оламида» стерео нусхаси тасвирланган реал оламга кириши ва ундаги объектларга нисбатан ҳаракатланиш тасаввурини яратадиган шаклда ифодаланади</p>	
<i>Дейжест</i>	<p>Илмий, илмий-услубий, ўқув, даврий адабиётлар, ҳукумат ва турли ташкилотлар фаолиятига тегишли қонунлар, қарорлар, низомлар мазмунининг қисқача баёни ва шарҳи келтирилган, соҳалага оид маълумотлар тўплами сифатида фойдаланиладиган доимий нашр</p>	
<i>Монография</i>	<p>Ягона муаммонинг ёки мавзунинг тўлиқ ва ҳар томонлама тадқиқоти натижаларига эга бўлган, битта ёки бир нечта муаллиф қаламига мансуб китоб ёки брошюра (рисола) тарзидаги илмий нашр</p>	

VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг давлат стандарти. Т. 2014 й. 37 б.
2. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
3. Автомобиль йўллари қуриш ва эксплуатация қилишда геоинформацион тизимлар. Фаннинг ўқув дастури. Т. 2014 й. 8 бет.
4. Махсус фанларни ўқитиш методикаси фанининг ишчи ўқув дастури. Т. 2014 й. 18 бет.
5. Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси, Т-2002; “Шарқ” -14б.
6. С.Ғуломов ва бошқалар. Ўқув адабиётларини яратиш ва уни баҳолаш мезонлари. Т. “Меҳнат” 1998-40бет.
7. Б.Зиёмухамедов, М.Тожиев. Педагогик технология: Замонавий ўзбек миллий модели. Т.: 2009-104бет.
8. Б.Л.Фарберман, Р.Г.Мусина, Ф.А.Жумабоев. Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари. Т.: 2002-192бет.
9. А.П.Васильев. Эксплуатация автомобильных дорог. 1 часть. М.Академия. 2010. 320 стр.
10. Васильев А.П. Эксплуатация автомобильных дорог. 2 часть. М.Академия. 2010. 320 стр.
11. Содиков И.С., Азизов К.Х., Артиков А.А. Обустройство и благоустройство автомобильных дорог. Т. Шарқ. 2010. 340 стр.
12. Васильев А.П., Сиденко В.М. Ремонт и содержание автомобильных дорог. справочник. М.Транспорт. 1989г. 287стр.
13. А.П.Васильев, Ю.М.Яковлев, М.С.Коганзон и др. Реконструкция автомобильных дорог. М.: 1998. 125 стр.
14. Эшмухамедов Р.Ж., Абдукодиров А., Пардаев А. “Таълимда инновацион технологиялар” Т.: Истеъдод, 2008.-180 б.
15. Эшмухамедов Р.Ж. “Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари”(2 китоб).-Т.: ТДПУ, 2009.-108 б.
16. Азизов Қ.Х., Ўроқов А.Х. 5A340602-Автомобиль йўллари ва аэродромларни таъмирлаш ва сақлаш магистратура мутахассислигининг “Махсус фанларни ўқитиш методикаси” фанидан ўқув қўлланма. Тошкент. ТАЙИ. 2014 йил, - 123 бет.

Интернет маълумотлари:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.nuu.uz>